

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

На правах рукопису

Кафедра професійної освіти та
технологій сільськогосподарського виробництва

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ КЕЙСІВ У
ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО
НАВЧАННЯ

Виконав: Бірюков Ярослав Геннадійович

студент 62М-Пр(М) групи денної ф. н.

спеціальність: 015 Професійна освіта

спеціалізація: 015.18 Технологія виробництва і
переробки продуктів сільського господарства

Науковий керівник:

Ігнатенко Ганна Володимирівна, кандидат
педагогічних наук, доцент

Допущено до захисту

«__» _____ 20__ року

Завідувач кафедри: _____ В.І. Ковальчук

Дата захисту _____

Оцінка « _____ »

Підписи членів ДЕК:

Глухів 2020 р.

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
<u>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕС ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ</u>	<u>8</u>
1.1. Сутність інноваційних педагогічних технологій під час фахової підготовки майбутніх педагогів професійного навчання у руслі компетентнісного підходу	
1.2. Аналіз підходів до впровадження у процес професійного навчання майбутніх педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти навчальних кейсів	22
Висновки до першого розділу.....	34
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ КЕЙСІВ У ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	
2.1. Обґрунтування педагогічних умов використання навчальних кейсів у процесі професійного навчання майбутніх педагогів професійного навчання	36
2.2. Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов застосування навчальних кейсів у процесі професійного навчання майбутніх педагогів професійного навчання.....	48
Висновки до другого розділу.....	62
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	64
<u>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</u>	<u>67</u>
<u>ДОДАТКИ</u>	<u>76</u>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВЗО – вищий заклад освіти

ВПЗО – вищий педагогічний заклад освіти

ІТ – інноваційні технології

П(ПТ)ЗО – професійний (професійно-технічний) заклад освіти

П(ПТ)О – професійна (професійно-технічна) освіта

ВСТУП

Інтенсивний розвиток науки, техніки, виробничих та соціокультурних процесів формують необхідність підготовки фахівця нового типу, який буде не лише компетентним, а й здатним критично мислити, приймати відповідальні рішення та творчо діяти у різних галузях професійної діяльності.

На виробництві за умов сьогодення все більш необхідними стають активність, креативність, самостійність, відповідальність, що неможливо без фахової компетентності на основі практичних знань, які забезпечують мобільність і адаптивність до динамічних вимог ринку праці. Тобто ключовою метою професійного навчання стає комплексний розвиток компетентності особистості щодо самоосвіти та самовдосконалення відчуття постійної необхідності у цьому.

Тенденція до гуманізації професійного навчання та окреслений у новому законі «Про вищу освіту» компетентнісний підхід потребує впровадження в освітній процес інноваційних технологій навчання, спрямованих на активізацію освітньої діяльності, розвиток мислення, якостей студентів як майбутніх професіоналів [45].

Проблема визначення сутності та ролі інноваційних технологій як чинника формування компетентнісного майбутнього фахівця залишаються на сьогодні найактуальнішими. Учені здійснюють активний пошук педагогічних технологій, спрямованих на розв'язання питань підвищення рівня ефективності підготовки викладачів професійного навчання у ВНЗ.

Використання нових педагогічних технологій в своїх працях висвітлювали І. О. Зязюн, Н. Г. Ничкало, О. Коберник О. В. Овчарук, О. І. Пометун, А. В. Хуторський, О. Я. Савченко, С. О. Сисоєва та ін.

Одним із шляхів вирішення його протиріччя є використання в освітньому процесі кейс-технології, якій притаманні потужні педагогічні можливості й реалізація яких надає можливість створити умови не лише для оволодіння студентами професійними знаннями, а й активізувати, інтенсифікувати та

оптимізувати процес навчання, сприяти формуванню загальнолюдських особистісних якостей та якостей сучасного інженера-викладача [67; 72; 77].

Професійне навчання майбутніх освітян закладів П(ПТ)О шляхом впровадження кейс-технології наразі має бути зорієнтоване практику та наповнене змістом інноваційних методик навчання. Розглянемо поняття «Інновація» – це щось нове на етапах створення або застосування.

На сьогодні актуальними є інновації, що використовують такі технології, що цілеспрямовані на формування внутрішньої структури особистості тих, хто здобувають знання. Перш за все відмітимо мотиваційний аспект, інтереси, цінності, потреби. Виходячи з цього, до числа найбільш ефективних технологій професійного навчання майбутніх педагогів відноситься кейс-технологія (Case study).

Переважаючі дослідження питання використання кейс-технології у педагогічній практиці присвячено навчанню економічних дисциплін (Г. Багієв, Н. Боталова, В. Давиденко, О. Маргвелашвілі, Е. Михайлова, В. Наумов, О. Сидоренко, О. Смолянинова, Ю. Сурмін, Ю. Фіногенова, В. Чуба, П. Шеремета). У певних доробках висвітлено потенціал кейс-методу при вивченні гуманітарних дисциплін: іноземної мови – І. Луцик, педагогіки – Т. Кошманова, етики – О. Лапузіна.

Цінний досвід використання кейс-технології накопичено за кордоном під час професійної освіти педагогів: у США – Л. Бреслов, Дж. Маанен, М. Линдерс та Дж. Ерскін; Великій Британії – В. Ноймс, К. Херрид, М. Ноймс, Р. Прінг, М. Райхельт; Австралії – А. Уотсон.

Постійно використовуються кейси у процесі підготовки інженерів спеціальних дисциплін у Канаді – Г. Кардос, а в США – Мирон Ф. Уман, С. О. Сміт.

Проте, незважаючи на наявність наукових досліджень та практичного досвіду використання кейс-технологій у процесі організації освітнього процесу ЗВО, їхній аналіз засвідчив, що такий важливий аспект як покращення професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання за допомогою використання кейс-технологій не став предметом спеціального дослідження.

Актуальність проблеми професійної підготовки фахівців на основі використання кейс-технології підтверджується й виявленими на основі аналізу наукової літератури, а також реальної освітньої практики ЗВО *суперечностями* між:

цілями та завданнями, які ставляться суспільством перед закладами вищої освіти щодо підготовки педагогів професійного навчання, яка повинна сприяти формуванню в них не лише високого рівня професійної кваліфікації, а й розвитку в них гуманістичного світогляду;

збільшенням обсягів наукової інформації й навчального матеріалу з дисциплін професійної підготовки та методами навчання у ЗВО, які не відповідають сучасним вимогам проєктування освітнього процесу з використанням інноваційних технологій, а також інших його складників;

значним педагогічним, зокрема, дидактичним, потенціалом, притаманним кейс-технології, та невизначеністю шляхів її ефективного використання в процесі підготовки педагогів професійного навчання.

Усе окреслене і зумовило вибір теми магістерської роботи **«Педагогічні умови застосування навчальних кейсів у фаховій підготовці майбутніх педагогів професійного навчання»**.

Мета дослідження: полягає у визначенні педагогічних умов застосування навчальних кейсів у фаховій підготовці майбутніх педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Об'єктом дослідження виступає процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

Предмет дослідження: кейс-технологія у процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

Завдання дослідження:

1. Вивчити стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці.
2. Обґрунтувати сутність поняття «кейс-технологія».
3. Проаналізувати шляхи впровадження кейс-технології в освітній процес під час підготовки майбутніх педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

4. Експериментально перевірити ефективність підготовки майбутніх педагогів професійного навчання із використанням кейс-технології.

Для розв'язання поставлених завдань використовувався комплекс **методів дослідження**:

теоретичних – (теоретико-методологічний аналіз і синтез психолого-педагогічної та філософської літератури, монографій та дисертаційних праць і навчальних видань із проблем використання інноваційних педагогічних підходів під час підготовки інженерів-педагогів);

емпіричних – (анкетування, тестування, бесіда, діалог, дискусія, спостереження, опитування, педагогічний експеримент);

математичних – статистична обробка одержаних результатів застосовувалася з метою опрацювання одержаних даних, виявлення кількісних залежностей між досліджуваними явищами і перевірки достовірності результатів експериментального дослідження.

Апробація результатів. Результати дослідження оприлюднені у Глухівському НПУ ім. О. Довженка на IV Всеукраїнському науково-методичному семінарі (5 листопада 2020 р.). У матеріалах якого надруковано тези «До питання теоретично-методичних засад впровадження кейс-методу у процес підготовки педагогів професійного навчання».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕС ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Сутність інноваційних педагогічних технологій під час фахової підготовки майбутніх педагогів професійного навчання у руслі компетентнісного підходу

У часи інтенсифікації виробництва особливої важливості набувають проблеми формування у фахівців таких якостей як: професіоналізм, компетентність, творчість, здатність навчатися протягом усього життя. У процесі отримання фахової підготовки майбутні педагоги професійного навчання повинні не лише оволодіти певною сумою знань, системою професійних умінь і навичок, але й зрости, удосконалитись як творча компетентна особистість. Інтегруючою ланкою у цьому стає залучення тих хто навчається до інноваційної діяльності, яка є за своєю природою творчою.

Творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільства. Розвиток творчого потенціалу діяльності є важливою умовою культурного прогресу суспільства й виховання людини [47]. Творча активна діяльність у конкретному виді сприяє формуванню якостей, які у майбутньому і визначають успішне професійне становлення фахівця. Адже провідне завдання творчості, а отже і результат творчої діяльності – формування комплексу якостей творчої особистості, таких, як: розумова активність, самостійність, ініціативність, працьовитість тощо. Названі якості відносяться до професійно важливих якостей, тобто таких, які визначають ефективність будь-якої професійної діяльності, у тому числі й педагогічної

Творчий підхід до професійної діяльності, що проявляється в активній раціоналізаторській, винахідницькій діяльності базується на пробудженому в

студентів інтересі до творчості через впровадження в освітній процес інноваційних технологій у період оволодіння професією.

У майбутніх педагогів професійного навчання формується потреба у постійному пошуку невикористаних резервів щодо удосконалення педагогічних і виробничих технологій. Необхідно, щоб ще у період професійного становлення студенти усвідомлювали себе не лише виконавцями, але й творцями нового, фахівцями від яких залежатиме результат праці. Ефективність професійного навчання не вимірюється тільки економічними параметрами. Вона є необхідним фактором особистісного розвитку, гарантування активної життєвої позиції кожного громадянина, засобом її індивідуальної самореалізації. У цьому зв'язку реформування у галузі професійної освіти повинно бути спрямоване на досягнення таких взаємопов'язаних цілей: сприяння розвитку індивіда, суспільно-політичному прогресу держави, забезпеченню країни фахівцями необхідного рівня кваліфікації.

Орієнтуючись на загальноєвропейські процеси розвитку і реформування освіти, перш за все Болонського, у нашій країні відбувається переорієнтація національної вищої освіти на результат, мається на увазі підсумковий, який презентується у дефініціях компетентнісного підходу.

Проблемі компетентнісного підходу в системі вищої освіти присвячені роботи багатьох вітчизняних та іноземних вчених і дослідників, зокрема О. Биковської, В. Болотова, А. Бараннікова, М. Жалдака, Г. Ігнатенко, О. Коваленко, В. Курок, О. Кузнєцова, В. Лаптева, Н. Ничкало, С. Ракова, М. Рижова, А. Хуторського та інших.

Компетентністний підхід – відносно новий погляд на проблеми освітньої сфери, але на основі аналізу доробок вчених, можна стверджувати, що це – напрям модернізації вищої освіти.

За словником С. Ожегова компетентний означає знаючий, поінформований, авторитетний у певній галузі; володіючий компетенцією, тобто колом питань, з якими добре обізнаний [78].

Суть компетентнісного підходу заснована на тому, що зміст навчання комплектується на основі спрямованості освітнього процесу на формування у

здобувачів освіти множини компетентностей, необхідних для самостійної життєдіяльності у сучасному соціумі.

Наразі у законі «Про Вищу освіту» визначено: компетентність – комплексна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність індивіда успішно здійснювати навчальну і подальшу професійну діяльність і є результатом навчання на певному рівні освіти [45].

Компетентність педагога професійного навчання розглядають як співвідношення об'єктивно необхідних теоретичної, практичної підготовки, особистісних, психологічних якостей, професійно важливих здібностей та їх вплив на процес і результат педагогічної діяльності. Формування професійної компетентності педагога відбувається поступово, у процесі активної практичної, самоосвітньої, методичної діяльності [86, с.11-14].

Для того, щоб охарактеризувати компетентність педагога професійного навчання звернемося до змісту його педагогічної діяльності.

На сьогодні П(ПТ)О готує робітників майже 430 професій, здійснює перепідготовку, допрофесійну та первинну профпідготовку.

Проблема реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти є важливою й актуальною. Вона забезпечує країну висококваліфікованими кадрами різні галузі.

Останнім часом спостерігається зменшення кількості здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. Це зумовлено зниженням престижності професій; відсутністю інвестицій у переобладнання системи професійної освіти; суттєвою різницею між попитом і пропозицією, якістю підготовки і потребами ринку праці.

Освітній процес у закладах П(ПТ)О здійснюють більше 40 тис. керівних і педагогічних працівників, у тому числі близько 16 тис. викладачів. Професійна педагогічна діяльність потребує спеціальної освіти. Педагогічна діяльність педагогів професійного навчання інтегрує навчальну, виховну, наукову, методичну роботу. Її основне спрямування обумовлюється метою, що стоїть

перед освітнім процесом у системі П(ПТ)О, і визначається навчально-методичними документами.

В.О. Радкевич зазначає, що викладач професійної освіти має оволодіти вміннями проєктування кожної складової педагогічно-спрямованої діяльності на основі врахування пріоритетності завдань під час підготовки фахівців, специфіки змісту професійного навчання, освітнього, вікового й фізичного стану, характеру (рівню) матеріально-технічного, навчально-методичного забезпечення. Також важливим є врахування суб'єктивних чинників - педагогічної техніки, а саме: вміння спілкуватися з учнями, тон і стиль роботи, вміння організувати й управляти своєю увагою і увагою учнів, вміння спостерігати, експериментувати, творчо розв'язувати педагогічні завдання, вміння володіти мовою, мімікою, жестами поставою тощо. [95, с. 5-7]

У своїй викладацькій діяльності педагоги професійного навчання у першу чергу орієнтуються на кваліфікаційну характеристику випускника, навчальні програми, вимоги оновлених стандартів. В умовах сьогодення серед вимог до фахової підготовки кваліфікованих робітників на перше місце висувається професійна мобільність та адаптивність, що обумовлено стрімкою динамікою виробничих технологій.

В основі діяльності педагогів професійного навчання є її планування та організація. Педагог професійного навчання має у своїй викладацькій діяльності орієнтуватися на перелік навчально-виробничих завдань із професії, що складається на півріччя, обговорюється на засіданнях методичних комісій.

Підготовка педагога професійного навчання до заняття має починатися з визначення місця конкретного уроку у загальній системі із вивчення тем програми, а також умінь і навичок, обсягу і змісту навчального матеріалу. Готуючись до заняття викладач уточнює тему, мету уроку і відповідно до цього визначає його тип і структуру. Сам урок – це співпраця учнів із викладачем. На уроках він ознайомлює учнів із технологією виконання трудових дій, операцій, комплексних робіт.

Майбутній педагог професійного навчання має володіти глибоким багажем знань із тих навчальних предметів, які викладаються. Є обов'язковим

знання психологічних основ навчання і виховання; анатомічних, фізіологічних, вікових і психічних особливостей тих хто навчається; орієнтування в інноваційних педагогічних технологіях; володіння методикою виховної роботи вихователя, класного керівника, знання основ педагогічного менеджменту.

Майбутні педагоги професійного навчання мають бути підготовленими і до організації навчального процесу, і до проведення виховної роботи. Особливістю організації виховного процесу у професійних (професійно-технічних) закладах освіти є те, що педагогічне керівництво навчальною групою здійснюють два педагоги: майстер виробничого навчання і класний керівник, обов'язки якого виконує один із викладачів. І тільки чітка система їхніх педагогічних впливів і вимог може забезпечити цілісне виховання особистості учня, формування у нього професійно важливих і соціально значимих якостей.

Підготовка педагогічних кадрів, їхнє професійне удосконалення – важлива умова модернізації системи П(ПТ)О.

За науковими вимірами ефективність такої підготовки у першу чергу визначається педагогічними технологіями, за якими і здійснюється фахова підготовка майбутніх педагогів закладів П(ПТ)О.

Поняття «технологія» міцно увійшло до сучасної педагогіки. У педагогіці ведуться ґрунтовні дослідження з проблематики технологізації педагогічної діяльності.

За останні десятиліття це поняття зазнало змін, суть яких у послідовному розширенні його об'єму: від елементу, технічного «пристосування» в діяльності викладача до іншого розуміння педагогічної діяльності (з точки зору її якості) як системно організованої, соціальної сфери.

На сьогодні у визначенні сутності педагогічної технології відсутній єдиний підхід: перші розуміють це як визначену множину вказівок, спрямованих на проектування засобів навчання та сучасних методів; другі - цілеспрямоване застосування прийомів, дій для підвищення результативності навчання, засобів; треті – цілісний процес визначення завдань, обґрунтування

плану і алгоритму дій та навчальних методів. Технологічний підхід до навчання можна розглядати у вигляді послідовності: загальні цілі і зміст навчання – навчальні цілі – навчання – оцінка.

Процес реформування та модернізації сучасної системи освіти України враховуючи напрямок входження у Європейський освітній простір обумовлює впровадження та розробку сучасних педагогічних технологій щодо підготовки майбутніх освітян закладів П(ПТ)О. Ключовою умовою щодо вдосконалення процесу підготовки в умовах вишу педагогів професійного навчання є перехід від традиційних педагогічних технологій навчання до впровадження сучасних інноваційних педагогічних технологій.

Слово «технологія» грецького походження: «*techne*» означає творчість, майстерність, вміння, а «*logos*» – наука. Є поняття «педагогічна технологія», «інформаційна технологія» і т. д. На противагу терміну «методика», «технологія» відображає не просто передавання даних, а процес навчання, що для характеристики сучасних напрямків розвитку у педагогіці має важливе значення.

С. Гончаренко [25, с. 6] зазначає, що термін «методика викладання» застарів і не відображає суті і характеру сучасного навчального процесу, а слід користуватися термінами: «технологія», який має пряме відношення до педагогіки, та «методика навчання». До сьогодні поняття «технологія», залишалось виробничим терміном. О. М. Пехота [90, с. 11], дає таке визначення поняття «технології»: її розуміють як процес з гарантованим результатом, що на перший погляд важко перенести в педагогічні явища.

Розглянемо основні аспекти цього поняття: науковий – технологія є науково обґрунтованим рішенням певної задачі, що ґрунтується на досягненнях психолого-педагогічної теорії та передової практики; формально-описовий – технологія – це система, опис мети, змісту методів, послідовності дій, які використовуються для досягнення планових результатів; процесуально-діючий – технологія є самим процесом здійснення діяльності, послідовністю і порядком функціонування та зміни всіх його компонентів, у тому числі об'єктів і суб'єктів діяльності [33;90].

Загалом науковці підійшли до висновку, що технологія – процес послідовного, покрокового здійснення, розробленого на науковій основі, рішення виробничої або соціальної проблеми.

У теорії навчання – дидактиці наразі стає досить поширеним поняття «педагогічна технологія», цей термін вживається у різних тлумаченнях. Так, В. Безпалько, розглядаючи поняття «педагогічна технологія», вважає, що вона є проектом певної системи, що реалізується на практиці [8, с. 52].

За сучасними підходами під педагогічною технологією необхідно вважати аналіз, розробку і системне застосування принципів організації процесу освіти на основі останніх наукових здобутків низки дуже важливих наукових теорій (педагогіка, соціологія, теорія управління та менеджмент, інформатика, психологія, тощо для впровадження спроектованих засобів навчання, які порашують ефективність навчального процесу.

Педагогічна технологія розглядаєть поетапно, до неї відносяться учасники процесу навчання, система теорій, засобів та способів організації пізнавальної діяльності, що відображають усі аспекти засвоєння знань і практичних умінь. Пошуки дидактичних засобів і підходів у освіті, які б дозволили гарантувати будь-якому педагогу високі результати, продовжуються.

Дослідження терміну педагогічної технології надало можливість науковцям виокремити низку її позитивних сторін. Вона впроваджується як системноутворююча, свідомо проєктована діяльність, що має спрямування на конкретну ціль, яка різниться від неструктурованого за змістом елементарного виконання, тому відповідає досягненню мети з якнайменшими затратами. Педагогічна технологія має спрямованість на покращення майстерності педагога, його компетентності у розв'язанні освітніх задач. Проте, у науково-педагогічному товаристві немає однієї думки в оцінках цього явища.

Серед проблем, що відображають висвітлення тієї чи іншої сторони педагогічних технологій, виділяються наступні:

- відсутність комплексних підходів до означення поняття «педагогічна технологія» і визначеної класифікації існуючих технологій;

- протиріччя між алгоритмізованістю і творчою природою освітнього процесу, який є суб'єктивним;
- підходи до розуміння дефініцій «методика навчання», «педагогічна технологія», «форми навчання» тощо. [55,90].

У класифікаціях педагогічних технологій відсутній також єдиний підхід. Наприклад, В. П. Беспалько виокремує наступні різновиди технологій, як лекційне навчання за класичними підходами, учбова книга основний засіб у навчанні. Щодо систем у першу чергу класно-урочна система і ін. [8-10]. Проте лекція і робота з підручником у дидактиці традиційно характеризуються як методи навчання, а класно-урочна система – як спосіб його організації, організаційною формою досить часто розглядається й лекція.

Декілька підходів до характеристики сучасних педагогічних технологій пропонує Селевко Г.К. [96]. Один з них ґрунтується на використанні переважаючого методу навчання. Враховуючи це виділені догматичні, репродуктивні, пояснювально-ілюстративні і розвивальні технології. Науковці Бордовська Н.В. і Реан А.А. наголошують на репродуктивних, пояснювально-розвиваючих і пояснювально-ілюстративних видах навчання.

Актуальним є розмежування дефініцій «вид навчання» і «педагогічна технологія». За класифікацією Г.К. Селевко [96] знайшла місце група так званих альтернативних технологій, в яку включені: школа С. Френе, вальдорфська школа. Проєктує свою педагогічну технологію школа самовизначення О.М. Тубельського тощо.

Розширювальне тлумачення педагогічної технології також пояснюється прагненням використовувати дану дефініцію на заміну класичних понять «форма організації навчання», «сукупність методів навчання».

Низка науковців підкреслює самодостатність і самоцінність наукового терміну «педагогічна технологія». Підкреслюють, що необхідно не замінювати нею класичні педагогічно-методичні категорії та поняття, а розглядати її разом з ними. Тільки через проєктування унікальних ознак педагогічної технології можна обґрунтувати доцільність введення окресленого поняття в теорію педагогічної науки і практики.

Застосування педагогічних технологій характеризує діяльність конкретного викладача в конкретній педагогічній ситуації. Це синтез основних правил, шляхів, способів, які знаходять використання ним відповідно до особливостей його особово-професійної культури. У цьому значенні педагогічні технології мають ситуативний характер. Спроектвана ситуація в освіті потребує своєї технології, унікальних прийомів роботи, які не піддаються тотальній алгоритмізації і стандартизації.

Виходячи з вищесказаного, означення дефініція «педагогічна технологія» не можна звести лише до об'єднання шляхів та прийомів чи до абстракції теоретичного контенту. Педагогічна технологія немов би висвітлює форми навчання і виховання, але не є тотожною їм. На думку сучасних науковців, це певний тип організації освітнього процесу, що використовуючи інтеграцію епістемологічного знання і емпіричного досвіду дозволяє розв'язувати проблеми гуманізації освіти. На основі використання фундаментальних знань, викладач наближає освітній процес до кожного студента [65].

Останнім часом у педагогіці міцно вкоренилося поняття «інноваційні педагогічні технології». Спочатку уточнимо ключові поняття «інновація». Новизна – новий спосіб (новий метод, методика, технологія, програма). Новація – процес освоєння, впровадження цього засобу. Нововведення вважається успішним, якщо новий спосіб, закладений до його основи, допоміг розв'язати завдання освітнього процесу. Загалом під інноваційним процесом розуміється комплексна діяльність щодо створення (здуму, розробки), освоєння, використання і розповсюдження новацій. Новизна будь-якого засобу є відносною. Те, що є новим для одного викладача, може бути відпрацьованим для іншого.

Вчені термін «інновація» (нововведення) досліджують у двох напрямках: «інновація – процес» та «інновація – продукт, результат». Термін інновація має латинське коріння і перекладаючи його ми розуміємо оновлення, зміну, введення нового. У педагогічному розумінні інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати освітнього процесу. Так, В. Загвязинський [43, с.

23] вважає, що нове у педагогіці – це саме ідеї, нові підходи та методи, сучасні технології, які у такому синтезі ще не використовувалися, а й та система елементів педагогічного процесу, що передбачає у собі прогресивне начало, яке дає можливість у ході зміни умов і ситуацій ефективно розв’язувати завдання виховання та освіти. Наприклад, І. Підласий зазначає, що інновації – це саме ті ідеї, процеси, результати та засоби, що взяті як якісна характеристика педагогічної системи [88].

Науковці підкреслюють, що інноваційні педагогічні технології в умовах сьогодення можна охарактеризувати тим, що вони :

- покращують освітній процес шляхом використання способів освітньої діяльності, які є активними, комунікативними тощо;
- гарантують спрєктований рівень освітнього процесу;
- забезпечується формування компетентності майбутніх фахівців;
- забезпечується формування організаційно-аналітичних, проєктних, комунікативних здатностей;
- формують здатності у нестандартних ситуаціях знаходити вірні рішення;
- розвивають вміння проєктувати нові освітні програми;
- є фундаментом для оновлення згідно до міжнародних вимог змістового та структурного аспекту освітнього процесу;
- покращують характеристики ефективності кожного компоненту процесу технологізації навчання;
- підтримують стимулювання творчості студентів.

Упровадження інноваційних педагогічних технологій у процес фахової підготовки майбутніх освітян закладів П(ПТ)О змінює репродуктивний характер засвоєння компетентностей на проблемне, програмоване та інноваційне викладання. Позитивний характер технологізації освітнього процесу (діагностична постановка завдань, наявність критеріального поточного і підсумкового моніторингу, алгоритмізація навчання, гарантований результат) призводять до поширення використання інноваційних технологій у педагогічній практиці.

Ключовими принципами добору інноваційних технологій у процесі навчання майбутніх педагогів професійного навчання виступають: перспективність, креативність, гуманістичність, інтегративність, реалістичність, цілісність, керованість, формалізованість, актуальність. Контролювати інновації необхідно за трьома основними принципами : актуальність, корисність, реалістичність [53].

Особливо актуальними інноваційними педагогічними технологіями під час підготовки в умовах вишу педагогів професійного навчання на сьогодні можна виділити такі: інформаційно-комунікаційна (комп'ютерна) технологія, проектна технологія, інтерактивна технологія.

Комп'ютерні технології навчання – це збір, переробка, зберігання і передача інформації, це – процес навчання з використанням комп'ютера. На сьогодні найбільшого поширення набули наступні технологічні напрямки, в яких комп'ютер є:

- засобом для демонстрації навчального матеріалу студентам;
- засобом інформаційної підтримки освітніх процесів як додаткове джерело даних;
- засобом для моніторингу за засвоєнням предметного матеріалу;
- комплексним тренажером для навичок практичного застосування отриманих знань;
- засобом для організації навчальних експериментів та ділових ігор з дисципліни, що вивчається;
- однією з найважливіших складових у майбутній фаховій діяльності тих, хто здобуває освіту.

Упровадження в освітній процес проектних технологій має давню історію. Так, важливе місце в обґрунтуванні проектного методу навчання займали погляди Д. Дьюї, Е. Коллінгса, У. Кілпатрика, С. Шацького С. Тюрберта, Е. Кагарова, І. Трояновського та ін.

Позитивні відгуки щодо використання проектної технології у навчальних закладах підкреслюють сучасні науковці Е. Васін, А. Елисенко, О.

Коберник, А. Могилевська, О. Петрукович, В. Сулімова, М. Терещук, В. Шичкова та ін .

Результатом проектної діяльності виступають навчальні творчі проекти, виконання яких здійснюється в чотири етапи. Зазначимо, що поділ проектної діяльності на три етапи є досить умовний, якщо розглядати освітній процес, пов'язаний з виробничими технологіями, адже вони суттєво різняться між собою.

Творчий навчальний проєкт до структури включає пояснювальну записку та власне виріб чи послуги.

У пояснювальній записці знаходять відображення зміст етапів проектної діяльності:

Організаційно-підготовчий етап

Пошук протиріччя. Усвідомлення проблемного місця. Розробка варіантів. Формування параметрів і граничних вимог. Вибір оптимального способу та обґрунтування. Аналіз діяльності. Прогнозування майбутньої результатів.

Конструкторський етап

Складання ескізу. Підбір матеріалів. Вибір інструментів, обладнання. Вибір технології роботи з деталями, їх з'єднання, оздоблення виробу. Ергономіка робочого місця. Економічне та екологічне обґрунтування. Міні-маркетингові дослідження.

Технологічний етап

Проведення технологічних операцій, що спроектовані технологічним процесом. Саморегулювання своєї діяльності. Дотримання технологій, трудової дисципліни, культури праці. Оцінка якості.

Заключний етап

Правка отриманого виробу відповідно до плану. Випробування проєкту. Оформлення текстової частини проєкту. Рефлексія проєкту. Розробка презентації проєкту та його захист.

Загалом інноваційні технології освіти, що відтворюють цілі майбутньої професії, формують фахові якості фахівця, є полігоном, на якому майбутні фахівці можуть тренувати професійні навички в умовах, наближених до

реальних. Саме ці їх компоненти підкреслюють необхідність підготовки в умовах ВЗО педагогів професійного навчання до впровадження інноваційних технологій. Розглянемо у цьому ракурсі інтерактивні технології.

Головним завданням інтерактивного навчання є забезпечення таких умов навчання, за яких педагоги професійного навчання відчують свою самостійність та ефективність.

Розглянемо поняття інтерактивне навчання – це специфічна форма організації освітнього процесу, метою якої, є створення сприятливих умов навчання, за яких всі, хто навчається відчують свою успішність та ефективність. Суть інтерактивного навчання у тому, що освітній процес відбувається за умови, коли ті, хто навчаються є активними суб'єктами навчального процесу. Інтерактивне навчання формує у майбутніх фахівців професійні навички та вміння; виробляє життєві цінності; створює атмосферу співробітництва, взаємодії; розвитку комунікацій.

Означимо інтерактивне навчання як навчання діалогу, тобто проєктується взаємодія кількох учасників освітнього процесу мета, якої взаємне розуміння як спільно вирішити навчальне чи практичне завдання, що сприяє розвитку особистісних якостей.

Технології, що базуються на інтерактивному навчанні характеризуються як варіанти здобуття знань, вмінь і навичок у процесі взаємодій викладача та студента, які є (обов'язково) суб'єктами навчальної діяльності. Дані технології за своєю сутністю ґрунтуються не стільки на процесах сприйняття через запам'ятовування, уважність, а, першочергово, на творчому, продуктивному і, активній поведінці, спілкуванні. У таких умовах освітній процес проєктується так, що ті, хто навчаються засвоюють правила спілкування, норми взаємодії між собою, навчаються критичному мисленню, розв'язувати нестандартні проблеми шляхом аналізу технологічних ситуацій, професійних завдань тощо.

Упровадження у педагогічну практику зазначених технологій дозволяє отримати за короткий проміжок часу багато різних варіантів розв'язання проблем та визначити найбільш продуктивні з них, більш глибоко розкрити

перед тими, хто навчається проблематику запропонованих для розв'язання завдань.

Інтерактивні технології спрямовані на подання стереотипів мислення, на навчання майбутніх фахівців по новому оцінити знайомі ситуації.

У додатку А подано порівняльний аналіз традиційного і інтерактивного навчання.

Підкреслимо, що особливість інтерактивних технологій полягає у тому, що у процесі підготовки майбутні педагоги професійного навчання мають змогу критично мислити, вирішувати практично орієнтовані задачі на основі здійснення аналізу умов та відповідних даних, враховуючи альтернативну думку, приймати ефективні рішення, включатися до дискусій, взаємодії з іншими компетентними людьми щодо задачі, яку вирішують.

Педагогічний досвід переконує, що інтерактивні технології навчання стимулюють інтенсифікацію освітнього процесу й активізацію освітньо-пізнавальної діяльності педагогів професійного навчання в умовах освітнього закладу. Застосовуючі інтерактивні технології їм необхідно аналізувати навчальні дані, творчо засвоювати предметний матеріал; формулювати точку зору, вірно її озвучувати, аргументувати власні думки, а в разі потреби вступати у дискусію чи дебати; вміти слухати і приймати альтернативне бачення проблеми; знаходити спільне вирішення протиріччя; критично мислити; здійснювати аналіз практичних ситуацій, виробляти самостійний розв'язок; примножувати власний життєвий досвід через сприймання різних практичних ситуацій з життя; набувати вмінь самостійної праці, активізувати власну ініціативу та проявляти толерантність, наполегливість і вміння взаємодіяти у команді.

Інтерактивні технології навчання стимулюють пізнавальну діяльність педагогів професійного навчання під час набуття фаху. Створена таким чином модель освітнього процесу організовує комфортні умови навчання, за якою студенти взаємодіють між собою. Інтерактивна творчість тих, хто націлений на здобуття фаху і тих, хто їх навчає не має меж.

Розглянемо інтерактивне навчання, як діалогове навчання, що не передбачає моновиступи, надавання з якоїсь причини комусь переваги.

Інтерактивне навчання обумовлює:

- поетапну, активну взаємодію, взаєморозуміння учасників освітнього процесу;
- вирішення важливих для кожного студента завдань та проблем, але які у той же час є загальними ;
- рівноправність усіх учасників освітнього процесу.

Метою інтерактивного навчання є:

- залучення всіх студентів до процесу пізнання у створених комфортних для них умовах;
- проєктування можливостей для кожного студента з розумінням аналізувати те, що він пізнає;
- формування життєвих цінностей;
- гарантування атмосфери співпраці, взаємодії;
- розширення якостей і здібностей до комунікації;
- створення таких умов навчання, які б формували у кожного студента почуття власної успішності, інтелектуальної спроможності, безпеки, неповторності, значущості.

Впровадження інноваційних підходів у процесі професійного навчання педагогів професійного навчання в умовах вишу, зокрема, здійснюється через використання кейс-технології, що за своєю суттю є інтерактивною.

1.2. Аналіз підходів до впровадження у процес професійного навчання майбутніх педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти навчальних кейсів

Розглянемо технологію case-study або технологію конкретних ситуацій. Від англійського case – випадок, ситуація, тобто це технологія активного проблемно-ситуативного аналізу та синтезу, що ґрунтується на навчанні шляхом вирішення конкретних задач – ситуацій (кейсів) [7].

Головне завдання технології case-study – спільними зусиллями тих, хто навчається проаналізувати ситуацію – case, що виникає на конкретному етапі і виробити практичне вирішення; закінчення процесу – оцінка запропонованих алгоритмів і вибір кращого в контексті поставленої проблеми [8].

Проблема впровадження технології case-study у практику закладів вищої освіти є вельми актуальною, що обумовлене наступними тенденціями:

- перша обумовлена загальною спрямованістю розвитку освіти, її орієнтації не стільки на здобуття відповідних фахових знань, скільки на формування предметної компетентності, умінь і навичок розумової діяльності, розвиток здібностей особистості, серед яких особлива увага надається здібності до самоосвіти, зміни способу мислення, уміння переробляти величезні масиви даних;
- друга впливає зі зміною вимог до якості педагога, який, крім задоволення вимогам першої тенденції, має володіти також здатністю оптимальної приймати рішення у різних ситуаціях, відрізнятися системністю і ефективністю дій у критичних умовах.

Для забезпечення ефективності навчального процесу на основі case-технологій, необхідні дві умови: обгрунтований кейс і певний алгоритм його використання в навчальному процесі.

Ідеї технології case-study (технології ситуативного навчання) достатньо прості [56]:

1. Технологія призначена для здобуття даних згалузей, істина в яких плюралістична, себто відсутня однозначна відповідь на поставлене питання, а існує декілька відповідей, які можуть конкурувати за ступенем істинності; задача викладання при цьому відразу відрізняється від класичної схеми і направлена на здобуття не єдиної, а багатьох істин і орієнтацію в їх полі проблем.

2. Фокус освіти зміщується не на оволодіння готовим знанням, а на його синтез, на співтворчість студента і педагога; звідси принципова відмінність технології case-study від традиційних методів – демократія у процесі здобуття

інформації, коли кожен студент має рівні права з іншими студентами і педагогом у процесі обговорення проблеми.

3. Результатом використання технології є не тільки знання, але і навички майбутньої професійної діяльності.

4. Сутність технології ґрунтується на наступному: за певними правилами розробляється модель відповідної ситуації, що може відбуватися у реальному житті, і відображається той кейс знань і практичних навичок, які студентам потрібно отримати; при цьому педагог виступає в ролі фасалітатора, що генерує питання, фіксує відповіді, організовує дискусію, тобто у ролі диспетчера процесу взаємодії.

5. Перевагою технології кейс є не тільки оримання знань і формування практичних навичок, але і формування системи цінностей студентів, професійних позицій, життєвих установок, професійного підходу.

6. Під час використання case-study технології долається класичний недолік традиційного навчання, що пов'язаний зі «сухістю», відсутність емоцій при викладу матеріалу – творчої конкуренції і боротьби в цьому методі так багато, що ефективно організоване обговорення кейса схоже на театральний спектакль.

Case – приклад, узятий, наприклад, з реального бізнесу, а в нашому випадку з освітнього процесу, чи з галузі виробництва, є не просто правдивим описом подій, а єдиним інформаційним комплексом, що допомагає зрозуміти ситуацію. Гарно спланований кейс повинен задовольняти наступним параметрам:

- відповідати чітко поставленим завданням;
- мати певний рівень складності;
- демонструвати декілька аспектів професійних ситуацій;
- не застарівати занадто швидко;
- демонструвати життєві ситуації;
- формувати аналітичне та критичне мислення;
- стимулювати дискусію;
- мати декілька варіантів розв'язання.

Характеристики методів case-study:

1. Присутність моделі соціально-економічної (виробничої, педагогічної) системи, стан якої досліджується у визначений момент часу.
2. Колективний пошук вирішення.
3. Комплексність вирішення; принципова відсутність єдиного розв'язання.
4. Єдина ціль у процесі вироблення рішення.
5. Наявність системи групового моніторингу діяльності.
6. Наявність певної емоційної напруги майбутніх педагогів професійного навчання.

Під час використання case-study відсутній чітко виражений набір вихідних даних, які необхідно використовувати для отримання єдиного правильного рішення.

На рис 1.1. показана роль викладача і студента за технологією case-study.

В умовах сьогодення здобувач освіти не відчуває проблематики щодо обсягу інформації. Це і літературні джерела, і ресурси інтернету. Головне розібратися в інформації. Відмежуватися від ненаукової, проаналізувати знайдене, узагальнити.

Під час використання навчальних кейсів викладач повинен націлити здобувачів освіти, допомогти їм зорієнтуватися в океані навколишньої ситуації.

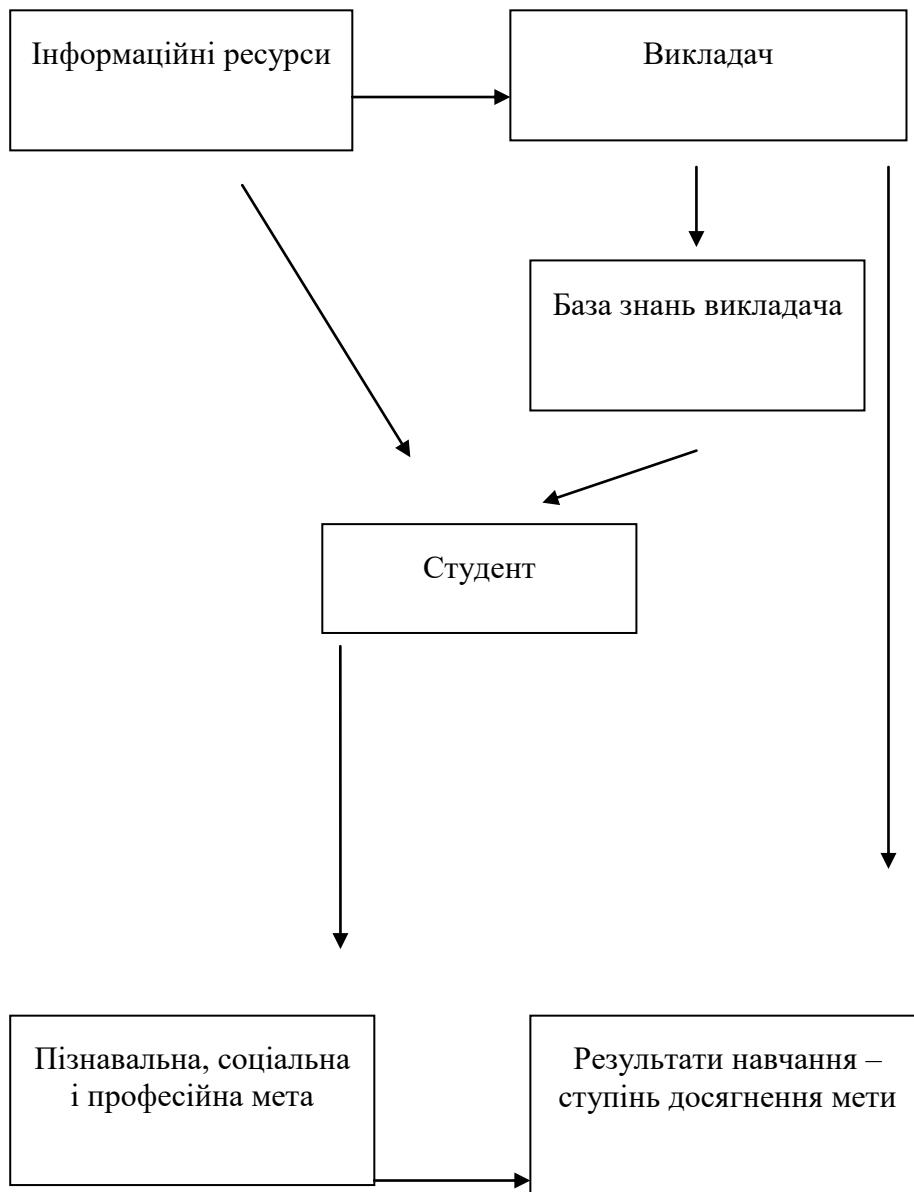

Рис. 1.1. Роль викладача і студента під час використання case-study

Технологічні характеристики методу case-study:

1. Методика є специфічним видом дослідницької технології, тобто включає операції дослідження, аналітичні процедури.
2. Технологія case-study позиціонується як технологія суто колективна, найважливішими компонентами якої виступають робота у групі (або підгрупах).
3. Технологію case-study у освіті необхідно розглядати як синергетичну технологію, суть якої ґрунтується на підготовці процедур занурення групи у ситуацію, формуванні ефектів синтезу знання, обміну відкриттями тощо.

4. Технологія case-study впроваджує технології розвивального навчання, передбачаючи процедури індивідуального, групового і колективного навчання, формування різноманітних характеристик студентів.

5. Технологія case-study виконує роль специфічного різновиду проектної технології. У стандартній освітній проектній технології відбувається вирішення наявної задачі за допомогою групової діяльності студентів, а під час використання технології case-study відбувається формулювання задачі та шляхів її вирішення за допомогою кейса, який виступає одночасно у вигляді технічного завдання так і джерела інформації для розуміння варіантів ефективних дій.

6. Технологія case-study концентрує в собі найкращі досягнення технології «створення успіху». Що передбачає діяльність з активізації студентів, стимулювання їх до відчуння успіху. Адже досягнення успіху виступає одним з головних мотиваторів методу, формування стійкої позитивної мотивації, нарощування пізнавальної активності [110].

Метод case-study відносять до одного з «провідних» активних методів навчання. Ще раз підкреслимо переваги методу case-study, на які звертають увагу науковці:

- використання принципів проблемного навчання – здобуття умінь вирішення реальних проблем, ефективність роботи групи на єдиному полі протиріччя, при цьому процес навчання, генерує механізм ухвалення рішення у житті, він більш відповідає життєвій ситуації, ніж заучування матеріалу з подальшим переказом, оскільки потребує не тільки знання, але і навички оперувати ними, вибудовуючи логічні схеми розв'язання проблеми, аргументувати свою думку;

- здобуття навичок у майбутніх педагогів професійного навчання роботи в команді (Team Job Skills);

- вироблення навичок простих узагальнень;

- здобуття навичок презентації;

- здобуття навичок прес-конференції, уміння формулювати питання, аргументувати відповідь [100].

Розбираючи кейс, майбутні педагоги професійного навчання фактично засвоюють готове рішення, яке можна застосувати в аналогічних обставинах. Великий досвід у студентів з проаналізованих кейсів, збільшує відсоток застосування готового алгоритму вирішення конкретної ситуації, що може скластися, формує навички вирішення серйозніших проблем.

Технологія case-study вимагає підготовленості студентів, наявності у них навичок самостійної роботи; не підготовленість студентів, нерозвиненість їх мотивації може призвести до поверхневого обговорення кейса.

Класифікація кейсів здійснюється за різними ознаками [102]. Ключовим з підходів до класифікації кейсів є їх складність. За цією характеристикою можна розрізнити:

- ілюстративні навчальні ситуації – кейси, ціль яких – на певному практичному прикладі навчити студентів приймати правильне рішення у певній ситуації;
- учбові ситуації – кейси з проблеми, в яких подана ситуація у певний період часу, чітко характеризуються проблеми; мета такого кейса – аналіз ситуації і самостійне ухвалення рішення по зазначеній проблемі;
- учбові ситуації – кейси без формування проблеми, в яких описується складніша, ніж у попередньому прикладі ситуація, де проблема не чітко виявлена, а відображена у статистичних відомостях; ціль такого кейса – самостійно виявити проблему, вказати альтернативні шляхи її вирішення;
- практичні вправи, у яких описується життєва ситуація, що склалася, необхідно знайти шляхи виходу з неї; ціль такого кейса – пошук шляхів вирішення проблеми.

Також кейси можуть бути охарактеризовані, виходячи з цілей і задач освітнього процесу. У даній ситуації можуть бути виділені наступні типи кейсів:

- направлені на аналіз і оцінку;
- направлені на вирішення проблем і ухваленню розв'язків;

-направлені на ілюстрацію проблеми, розв'язок або концепцію в цілому.

На думку науковців найбільш розповсюджені кейси третього типу.

Заслуговує уваги класифікація кейсів, що наведена Н. Федяніним і В. Давіденко [28], які проробили глибокий аналіз зарубіжного досвіду використання технології case-study:

- систематизований (highly structured) «кейс», в якому наявна мінімальна кількість додаткових даних; при роботі з ним студент має використовувати певну модель;

- «маленькі нариси» (short vignettes), що включають від однієї до десяти сторінок тексту і одну-дві сторінки додатків; вони направлені на знайомство тільки з ключовими поняттями і при їх аналізі студент має спиратися ще і на власні знання;

- великі несистематизовані «кейси» (long unstructured cases) – найскладніший зі усіх видів освітніх завдань такого роду; данні у них подаються дуже докладно, потрібні для розв'язання відомості, навпаки, можуть бути відсутніми; студенти повинні розпізнати такі проблеми і впоратися з ними;

- «кейси» (ground breaking cases) пршопроходців, при вирішенні наступних від студентів вимагається не тільки використати вже засвоєні теоретичні знання і практичні навички, але і знайти щось нове, при цьому студенти і викладачі виступають у ролі дослідників [104].

Деякі науковці класифікують кейси на «мертві» і «живі». До «мертвих» кейсів відносять кейси, у яких є вся необхідна для аналізу даних. Щоб «оживити» кейс, потрібно перебудувати його так, щоб спровокувати студентів на пошук додаткових даних для його аналізу. Такий підхід дозволяє кейсу «розвиватися і залишатися актуальним тривалий час».

Також кейси представляють у різних формах: від декількох речень на одній сторінці до великої кількості сторінок. Але слід передбачати, що великі кейси викликають у студентів певні утруднення у порівнянні із невеликими. Кейс може містити опис однієї проблеми у одній організації або історію

розвитку багатьох організацій за певний період часу. Кейс може включати відомі академічні моделі або не мати жодної з них.

Відсутній певний стандарт представлення кейсів. Зазвичай кейси представляються у друкованому вигляді або на електронних носіях даних. Однак додавання до тексту фотографій, діаграм, малюнків робить його більш зрозумілим для студентів. З друкованими даними або з даними на електронних носіях легше працювати та систематизувати її, ніж інформацію, представлену, наприклад, в аудіо- або відео- способах; обмежені можливості багатократного інтерактивного аналізу можуть привести до викривлення первинної інформації і помилок. На даний час все більш популярним стає представлення кейсів за допомогою засобів мультимедіа. Можливості мультимедіа представлення кейсів надають можливість уникнути вищезазначених ускладнень і поєднують в собі позитивні риси текстової інформації і інтерактивного відео зображення [103].

За характеристикою сюжету кейси поділяються на сюжетні і безсюжетні. Сюжетні кейси звичайно складаються з розповіді про події, що відбулися, включають дії осіб і організацій. Безсюжетні кейси, зазвичай, ховають сюжет, тому що чіткий виклад сюжету може розкрити розв'язання. Зовні вони є сукупністю статичних даних, розрахунків, викладень, які мають допомогти діагностиці ситуації, відновленню сюжету.

Періодична послідовність викладу інформації також накладає відбиток на жанрові особливості кейса. Кейси що побудовані від минулого до теперішнього часу характеризуються природною тимчасовою послідовністю подій, мають можливість добре висвітлювати причинно-наслідкові зв'язки. Кейси-спогади характеризуються тим, що час в них описується у зворотньому напрямку: герої щось згадують, самі спогади уривчасті, часто несистемні, фрагментарні, що створює ускладнення по розумінню тимчасових ланцюжків. Таким чином аналіз кейса являє собою реконструкцію ситуації, її осмислення в аспекті тієї або іншої пізнавальної парадигми [103].

Останній з виду, прогностичні кейси дають певний опис подій недавнього минулого і теперішнього, передбачають задачу виробити ефективний варіант поведінки у майбутньому.

Спираючись на те, хто є суб'єктом кейса, їх умовно розділяють на:

- особові кейси;
- організаційно-інституційні кейси;
- багатосуб'єктні кейси.

Обсяг кейса є залежним від його призначення. Міні-кейс, що займає за об'ємом від однієї до декількох сторінок, має бути направлений на те, що він займе певну частину практичного заняття. Кейс середніх розмірів займає майже все двогодинне заняття, а об'ємний кейс, що становить до десятків сторінок, має розглядатися протягом декількох практичних занять.

Існують кейси з додатками так і без додатків; кейси з додатками зазвичай припускають формування навичок розрахунків і аналізу статистичної інформації.

Розглядаючи кейси за типом методичної частини вони бувають з питаннями, при їх розв'язанні студентам потрібно дати відповіді на поставлені питання, або кейси-завдання, що формулюють задачу або завдання.

Досвід показує, що кейс перетворюється тоді на ефективний навчально-методичний твір, коли отримує всебічного не тільки наукового і методичного, але і жанрового опрацювання.

Кейс як інтелектуальний продукт викладача презентують наступним чином :

- суспільне життя у всьому своєму різнобарві є джерелом сюжету, задачі і фактологічної бази кейса;
- освіта – визначає мету і задачі навчання і виховання, що включені у метод case-study;
- наука – важливе джерело кейса, як похідного комплексу; вона передбачає основні методології, які визначаються аналітичними діями і системним підходом.

Співвідношення основних джерел кейса може бути різним. Даний підхід взятий за основу класифікації кейсів по ступеню дії їх основних джерел.

Також можна виділити:

- кейси, що є відображенням абсолютно реальних життєвих ситуацій;
- повчальні кейси, основною задачею яких виступає навчання;
- науково-дослідні кейси, орієнтовані на здійснення дослідницької діяльності.

Основна задача практичного кейса ґрунтується на тому, щоб детально і правдиво охарактеризувати життєву ситуацію. Такий кейс імітує практичну, тобто модель ситуації у дії. Учбове призначення даного кейса може зводитися до тренінгу студентів, підвищенні знань, умінь і навичок поведінки у визначеній ситуації. Такі кейси мають бути максимально наочними і детальними. Головне їх значення зводиться до пізнання життя і отримання здатності до ефективної професійної діяльності.

Оскільки кейс несе освітню функцію, ступінь вираженості всіх складових цієї функції у різних кейсах різний. Кейс із домінуванням освітньої функції відображає життя не один до одного:

- описує типові ситуації, з якими доведеться зіткнутися фахівцю у процесі своєї фахової діяльності, зокрема, майбутньому педагогі професійного навчання в навчальному процесі;

- у освітньому кейсі на першому місці стоять навчальні та виховні задачі, що обумовлює значний елемент умовності при віддзеркаленні в ньому життя; ситуація, проблема і сюжет тут не реальні, практичні, а такі, якими вони можуть бути в житті; вони характеризуються штучністю; такий кейс мало дає для розуміння конкретного фрагмента життя суспільства. Але він обов'язково готує підхід до такого фрагмента, він дозволяє виокремити у ситуаціях типове і зумовлює властивість аналізувати ситуації за допомогою застосування аналогії [77;100; 103].

Узагальнивши наукові підходи можна вважати, що компетентність студентів під час розв'язання кейса визначається через:

- вміння оцінити ситуацію;

- вміння вибрати і організувати ключову інформацію;
- вміння правильно оформити запити
- вміння визначати проблеми і можливості;
- вміння прогнозувати шляхи розвитку ситуації;
- вміння взаємодіяти з іншими;
- вміння приймати рішення в умовах невизначеності;
- вміння вміти критикувати;
- вміння конструктивно реагувати на критику [5].

Враховуючи спрямованість нашого дослідження, вважаємо, що саме практичні та повчальні кейси мають бути введені до технології викладання циклу дисциплін професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

Висновки до першого розділу

Орієнтуючись на загальноєвропейські процеси розвитку і реформування освіти, перш за все Болонського, у нашій країні відбувається переорієнтація національної вищої освіти на результат, мається на увазі підсумковий, який презентується у дефініціях компетентнісного підходу.

Компетентність – динамічна множина способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка обґрунтовує здатність громадянина успішно здійснювати фахову та подальшу навчальну діяльність і є результатом освіти.

Наукові доробки засвідчили, що результат освітнього процесу певним чином визначається педагогічними технологіями, які використовуються.

За сучасними підходами під педагогічною технологією необхідно вважати аналіз, розробку і системне застосування принципів організації процесу освіти на основі останніх наукових здобутків низки дуже важливих наукових теорій (педагогіка, соціологія, теорія управління та менеджмент, інформатика, психологія, тощо для впровадження спроектованих засобів навчання, які поращують ефективність навчального процесу.

Упровадження інноваційних педагогічних технологій у процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання змінює репродуктивний характер засвоєння знань, умінь та навичок на проблемне, програмоване та інноваційне викладання. Позитивні риси технологізації навчального процесу (діагностична постановка цілей, наявність критеріальної поточної і підсумкової оцінки, алгоритмізація навчання, гарантований кінцевий результат) спричиняють поширення використання інноваційних технологій у педагогічній практиці.

Особливо актуальними інноваційними педагогічними технологіями у процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання на сьогодні можна виділити такі: інформаційно-комунікаційна технологія, проектна технологія, інтерактивна технологія.

З'ясовано, що головним з необхідних засобів збільшення ефективності пізнавальної активності під час навчання майбутніх педагогів є використання кейс-технології як однієї з інтерактивних технологій навчання.

Аналіз проблеми використання кейс-технології у процесі професійного навчання майбутніх педагогів, що відображена у вітчизняній і зарубіжній літературі та педагогічній практиці, засвідчив, що вона забезпечує удосконалення процесу формування професійних знань, умінь та навичок, підвищення їх професійної мобільності, конкурентноздатності на ринку праці.

Технологія case-study або технологія конкретних ситуацій (від англійського case – випадок, ситуація) є технологією активного проблемно-ситуативного аналізу.

Головне завдання технології case-study – спільними зусиллями тих, хто навчається проаналізувати ситуацію – case, що виникає на конкретному етапі і виробити практичне вирішення; закінчення процесу – оцінка запропонованих алгоритмів і вибір кращого в контексті поставленої проблеми

Спираючись на те, хто є суб'єктом кейса, їх умовно розділяють на:

- особові кейси;
- організаційно-інституційні кейси;
- багатосуб'єктні кейси.

Співвідношення основних джерел кейса може бути різним. Даний підхід взятий за основу класифікації кейсів по ступеню дії їх основних джерел.

При цьому можна виділити:

- практичні кейси, які є відображенням абсолютно реальних життєвих ситуацій;
- повчальні кейси, ключовою метою яких виступає навчання;
- науково-дослідні кейси, що направлені на здійснення дослідницької діяльності.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ КЕЙСІВ У ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Обґрунтування педагогічних умов використання навчальних кейсів у процесі професійного навчання майбутніх педагогів професійного навчання

Аналізуючи організаційні аспекти освітнього процесу вишу звернемося до дефініцій «форми» (*forma* – устрій, зовнішність). Виділяють навчальні заняття, самостійну роботу, практичну підготовку, контрольні заходи. Це прописано законом «Про вищу освіту». Щодо їх характеристик то беруть до уваги, як правило, структуру, основні правила упорядкованості тощо. У ракурсі нашого дослідження пояснемо дефініцію «вид заняття». Зазначеним законом окреслено лекції, індивідуальні заняття; практичні, лабораторні, семінарські заняття, консультації.

Для дослідження шляхів навчання педагогів професійного навчання в освітньому середовищі вишу, які проєктують використання кейс-технології під звернемося до аналізу окреслених законом видів навчальних занять та форм в умовах ЗВО.

Наразі тенденцією у закладах освіти є збільшення годин на самостійну роботу. Зміст самостійної роботи має передбачати включення здобувачів освіти до мислительських операцій. Для цього проєктуються певні навчальні завдання. Розробка таких завдань і певних інструкцій для їх виконання є обов'язковими для самостійної роботи.

У вишах самостійна робота студента є головним засобом засвоєння ним освітнього матеріалу в час, що є вільним відаудиторної роботи. Самостійна робота – освітня діяльність студента, що передбачає усвідомлене засвоєння навчального предмета без участі педагога.

Самостійна робота з вирішенням освітнього завдання передбачає три етапи:

1. Готовність студента до вирішення задачі. Проектування забезпечення цього виду роботи у теоретичному, психологічному, організаційно-методичному, матеріально-технічному аспектах.

Теоретична підготовка студента проявляється у його інтелектуальній підготовленості, у здатності застосувати нові знання, особистий досвід для вирішення окреслених завдань.

Практична підготовка охоплює здатності ефективно проектувати самостійну діяльність, раціонально використовувати зміст лекцій, друковані видання, ресурси інтернету. Важливою є здатність студента до різномонітних розумових операцій: аналізу, порівняння, синтезу, узагальнення, класифікації тощо).

Психологічна підготовка студента передбачає передусім існування мотивів до виконання конкретної задачі. Для того щоб поставлена перед студентом задача стала мотивованою, з точки зору виконання розумових, практичних дій, вона повинно бути сприйнята ним. Внутрішнє сприйняття задачі починається з актуалізації мотивації, це спонукає студента до виконання поставленої задачі, а також, до проектування власної самостійної роботи. Підготовчий етап до цього буде більш результативним, якщо буде створено і надано здобувачеві освіти належне забезпечення (література, наочні посібники, рекомендації методичного характеру, інформаційно-комп'ютерна і т. д.

2. Відповідне вирішення навчальної задачі. Це важливіший і відповідальний етап, коли здобувач освіти включається до самостійної роботи. Враховуючи те, що навчальна задача найчастіше проектується у навчально-пізнавальній формі, то впродовж її вирішення приймають участь усі психічні функції мозку людини, від яких і залежатиме пізнавальна активність, а саме: мислення, відчуття, сприйняття, пам'ять, увага тощо. На ефективність вирішення задачі мають вплив наступні особистісні якості студента: наполегливість, цілеспрямованість, відповідальність та ін..

3. Рефлексія за змістом вирішеної задачі є фінішним етапом самостійної роботи. Протягом аналізу студент здійснює самоконтроль чи взаємоконтроль, оцінює якісні і часові рамки вирішення задачі, доцільність засобів, шляхів, прийомів.

Нашим завданням дослідження є розгляд способів вкраплення освітній процес кейс-технологій, то ж важливо знати основні характеристики педагогічних організаційних форм в умовах ЗВО, де і здійснюється професійна підготовка майбутнього педагога.

Головна дидактична мета лекції – це Формування орієнтовної основи для наступного кроку до засвоєння здобувачами освіти навчального матеріалу здійснюється на лекціях. Дефініція лекція латинського походження, означає читання. Лекційне викладення дозволяє охопити великий обсяг інформації, до того ж відбувається не тільки його констатація, але й аналіз, порівняння тощо. Згідно до «Українського педагогічного словник» лекція це – систематичний, послідовний виклад навчального матеріалу, будь-якого питання, теми, розділу, предмета, методів науки [25].

Є різні підходи у науково-педагогічній літературі щодо класифікації лекцій, зокрема, виділяють вступну, інформаційну, заключну, оглядову.

Вступна лекція знайомить студентів з метою і завданнями вивчення навчальної дисципліни, її значенням у професійній підготовці.

Інформаційна лекція знайомить студентів з модулями логічно сформованої інформації наукового характеру, що висвітлює основний зміст конкретної теми.

Заклучна лекція є завершальною у циклі лекцій з конкретної теми чи розділу.

Оглядова лекція стосується розкриття не нових знань, а систематизовану подачу раніше вивченого, своєрідне пригадування на підставі того, що збереглося у довготривалій пам'яті, значного обсягу наукової інформації.

Наступним компонентом процесу навчання у вищій школі є практичні заняття, що призначені для поглибленого вивчення тієї чи іншої дисципліни.

Поняття «практичне заняття» інтегрує різні види занять. Такі як практикуми, семінарські заняття.

Практичні заняття будуються на основі теоретичних знань, що студенти отримують під час лекцій. Практичні заняття розвивають мислення та мовлення студентів, дозволяють здійснити моніторинг їх знань. Засобом оперативного зворотного зв'язку можна вважати лабораторні роботи, вправи, семінари. Оскільки, головна ціль семінарських занять – сприяння ефективному сприйманню тими, хто навчається найбільш проблемних тем навчальної дисципліни, мотивації здобувачів освіти включатися у колективне (бажано на продуктивному рівні) обговорення, акцентування уваги студентів на наукових методах аналізу, синтезу, включення до самостійного засвоєння науково-методичних джерел інформації, здійснення самоосвіти.

Лабораторне заняття (лат. Labor – праця) – різновид навчальної роботи, за якої студенти під керівництвом педагога особисто проводять експерименти чи досліди з ціллю практичної перевірки і підтвердження певних теоретичних положень навчального предмету, набувають практичних навичок роботи з лабораторним обладнанням та вимірювальною апаратурою, опановують методику експериментальних досліджень у конкретній фаховій галузі.

Загальноприйнята структура лабораторної роботи: проведення поточного моніторингу підготовленості студентів до виконання конкретного лабораторного завдання, виконання її плану дій, підготовка формалізованого звіту про виконану роботу і захист його.

Впродовж лабораторних робіт педагогу необхідно проєктувати увагу студентів на таких моментах: зміст лабораторного заняття; як правильно використовувати засоби матеріально-технічного забезпечення (реактиви, матеріали, прилади, апаратура тощо) які мають відповідати найбільш сучасним технологіям виробництва. Науковці звертають увагу на необхідність активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів впродовж виконання лабораторних дослідів. Також важливе на цьому етапі формування культури праці.

Наступними видами занять є консультації та індивідуальні заняття. Консультації (лат. consultatio – звертання за порадою) – організаційна форма

навчання, під час якої студент отримує відповіді на конкретні запитання або пояснення проблемних для самостійного осмислення питань. Особливе місце серед консультацій належить передекзаменаційній консультації. Ця консультація, як правило складається з двох частин: організаційної та змістової. Під час другої частини консультації слід висвітлити найбільш складні проблеми, відповісти на запитання студентів і пояснити систему оцінювання.

За окремим графіком проводяться індивідуальні заняття. Ціллю індивідуальної роботи є можливість поглибленого вивчення студентами окремих розділів навчальної дисципліни, виконання науково-дослідної роботи, а також у корекції знань та вмінь студентів. Більшість індивідуальних завдань необхідно орієнтувати на окремий випадок пошуку варіантів вирішення поставленої проблеми, у процесі якого студент має проявити певний ступінь інтелектуальної активності й самостійності.

Таким чином, розгляд процесу навчання як цілісної структури диктує необхідність комплексної організації навчального процесу, органічної єдності різних видів навчання, взаємозв'язку лекційних, семінарських, практичних занять, їх поєднання з консультаціями та індивідуальною роботою.

Враховуючи тематичну спрямованість нашого дослідження, обмеженим терміном часу, ми зупинилися на вивченні можливостей щодо навчання майбутніх педагогів професійного навчання з використання кейс-технології під час аудиторної та самостійної роботи. За зазначених умов майбутні педагоги професійного навчання отримують власний досвід засвоєння знань шляхом включення їх до активної навчальної діяльності за допомогою проблемних ситуацій.

Звернемося до аналізу методики проведення традиційної лекції.

Науковці виділяють наступні етапи під час підготовки викладача до проведення лекцій:

✓ ознайомлення з робочим планом спеціальності, щоб визначити місце навчального предмету у системі всіх дисциплін, направлених на підготовку фахівців відповідного профілю;

- ✓ дослідження програми з конкретного предмету на логіку побудови навчального курсу, змістом лекційних, практичних і лабораторних занять;
- ✓ робота з підручниками і навчальними посібниками з дисципліни для з'ясування, у якому обсязі в них розкрито зміст навчального матеріалу щодо вимог програми;
- ✓ аналіз додаткової наукової літератури, у якій є сучасна інформація з проблем навчальної дисципліни. Вивчення літературних джерел і керівних документів має бути ґрунтовним, а не поверховим;
- ✓ підготовка дидактичного матеріалу стосовно вимог конкретної теми;
- ✓ підготовка розгорнутого плану-проспекту;
- ✓ підготовка нових наукових понять, термінів;
- ✓ підбір методів, засобів, прийомів, прикладів, які буде застосовано у лекції.

Викладення змісту лекції відповідає певним етапам:

- ✓ вступ (означення теми й питань, які розглядатимуть; список рекомендованої літератури, навчальна мета лекції);
- ✓ викладення матеріалу основного змісту;
- ✓ підсумкова частина.

Враховуючи, що в основу кейс-технології покладено розв'язання проблемних ситуацій можна зробити висновок, що під час традиційної лекції не передбачено їх створення. Тому ми звернулися до аналізу нетрадиційних лекцій, коли студенти активно співпрацюють з викладачем.

Характерними особливостями навчального процесу під час таких лекцій є:

- ✓ примусова активізація розумової діяльності, – студент змушений бути активним незалежно від його бажання;
- ✓ тривалий характер активності;
- ✓ самостійний та творчий пошук рішень у навчальному процесі, підвищення ступеня мотивації та емоційності;

✓ постійна взаємодія тих, хто навчаються, із викладачами за допомогою прямих та зворотних зв'язків.

В ракурсі нашого дослідження найбільш ефективною є проблемна лекція.

Проблемна лекція – це використання ріноманітних підходів до пошуку розв'язку поставленої задачі. Вона активізує дослідницьку діяльність студентів. На початку для студентів з найвищим показником пізнавальної активності педагог може організувати заняття таким чином, що сам ставить задачу і показує можливі варіанти її вирішення. У майбутньому можна переходити до частково-пошукових методів, а саме: педагог створює проблемну ситуацію і спонукає студентів до пошуку розв'язку. Саме так організовується такий вид проблемної лекції, як лекція-брейнстормінг («мозкова атака»).

Зазначена проблемна лекція передбачає високу активність студентів й ефективність засвоєння предметних даних. Це можливо за допомогою самостійної роботи студентів під час лекції. Застосовуючи на лекції техніки зворотного зв'язку викладач сприяє кращому засвоєнню знань завдяки високій розумовій активності студентів. Після подання певного змістовного модуля чи проблеми студентам ставлять контрольні запитання.

Педагог ставить запитання і пропонує варіанти відповіді, одна з яких правильна. Якщо більшість студентів обирають правильну відповідь, то підбивається підсумок і переходять до наступного запитання. Коли правильну відповідь вибирають лише 50% і менше студентів, то необхідно повернутися до попереднього матеріалу. Далі ставиться контрольне запитання і оцінюється відсоток правильних відповідей. Таким чином, можна зробити висновок, про рівень засвоєння матеріалу.

Лекція організовується як за допомогою звичайних словесних засобів, так і за допомогою спеціальних технічних засобів навчання. Якщо лектор обирає традиційний шлях, то це варіант лекції-бесіди і усе навантаження при відповіді на питання лягає на самих студентів. Тільки у тому випадку, якщо ніхто серед студентів не має правильної відповіді, викладач пояснює сам. У процесі підготовки і проведенні інтерактивних лекцій необхідно заздалегідь роздати потрібний навчальний матеріал, методичні рекомендації до вивчення теми,

щоб студенти, готуючись до заняття, виписали визначення, занотували найбільш важливу інформацію. Далі лектор з'ясовує, наскільки зрозуміло є те, що опрацьовувалося самостійно, і пояснює найбільш складні місця.

Інтерактивна лекція має рід позитивних сторін. Студент перестає бути пасивним об'єктом навчання, він готується не тільки до семінарських і практичних занять, але і до лекції. Нам вдається організувати диференційований підхід, діагностуючи рівень обізнаності з теми. З'являється час на комплексний огляд найбільш складних питань лекції, оскільки не потрібно диктувати основні положення і визначення – вони вже зафіксовані у конспектах.

Лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку дає змогу підтримувати неперервний контакт з аудиторією, це є дуже потрібним у процесі навчання, а також здійснювати моніторинг за якістю засвоєння матеріалу.

Якщо узагальнити викладене, то під час нетрадиційних лекцій студентів ставлять у становище активних учасників навчального процесу; дозволяють значно підвищити ефективність використання навчального часу; забезпечують реальний зріст знань, навичок і вмінь; формують практичний досвід засвоєння знань шляхом розв'язання проблемних ситуацій, які лежать в основі кейс-технологій.

Адже організація навчання на основі кейс-стаді включає в себе наступні кроки:

1. Оголошення теми. Кейс-стаді може припускати попередню підготовку до виконання кейса з боку студентів. В цьому випадку дата, тема кейс-стаді та відповідне завдання на підготовку даються заздалегідь.

2. Формування робочих груп для виконання кейс-стаді (склад і величина робочої групи залежать від складності завдання, цілей кейс-стаді, часу на виконання кейса). Можливі ситуації, коли робочі групи не виділяються, а обговорення кейса є загальногруповим, що охоплює всіх студентів. Крім того, можлива індивідуальна робота над кейсом. Якщо формуються робочі групи, то в кожній групі вибирається лідер (модератор), який відповідає за проведення кейса.

3. Видача завдань і обговорення цілей і завдань кейса.

4. В ході роботи над кейсом викладач виконує координуючі функції, виступаючи, якщо це необхідно, консультантом з організаційних питань. Студентам в ході виконання кейса можна використовувати такі методи групового обговорення: мозковий штурм; морфологічний аналіз; синектичний аналіз [5]. Науковцями обґрунтовуються дії як педагога, так і здобувача освіти під час застосування кейс технології. У дослідженні нами був врахований цей підхід (таблиця 2.1.)

Таблиця 2.1

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ З КЕЙСОМ (ДІЇ ПЕДАГОГА, ДІЇ СТУДЕНТА)

Фаза роботи	Дії педагогів	Дії студентів
До заняття	1. Проектує кейси. 2. Чітко окреслює перелік основних і допоміжних шляхів для підготовчого етапу. 3. Проектує повний сценарій впровадження технології.	1. Вивчають кейси за літературними джерелами. 2. Готуються до спроектованих занять.
Під час заняття	1. Здійснює пропедевтичне обговорення запропонованих кейсів. 2. Організовує підгрупи. 3. Модерує обговоренням проблемних ситуацій.	1. Виділяють питання, щодо незрозумілих моментів розуміння кейсів. 2. Проектують варіанти рішень, аналізують пропозиції один одного. 3. Стверджують найбільш ефективне рішення.
Після заняття	1. Рефлексія діяльності здобувачів освіти. 2. Оцінювання результату. 3. Здійснює облік.	1. Звітування щодо засвоєння теми

Зміст кейсів під час впровадження кейс-технології у процес підготовки педагогів закладів П(ПТ)О ґрунтується на принципах інтеграції гуманітарного та технічного знання, індивідуалізації навчання, професіоналізації. Також він обумовлюється специфікою навчальної дисципліни, обсягом часу відведеному на її вивчення, структурно-логічною схемою вивчення і т. д.

Кейси педагог проектує до навчальних дисциплін, передбачених планом.
Звернемося до практичних занять

Поясніть побудований графік.

У чому основні причини спаду ефективності скотарства?

Тема: Розведення великої рогатої худоби.

Мета: Формування у студентів знань з основ тваринництва як галузі сільськогосподарського виробництва.

Окреслення ролі в сільському господарстві скотарства.

Опис ситуації:

Підготувати бізнес-план «Молочні ріки».

Проект має включати розрахунки та чітку структуру.

Питання кейсу:

Поетапність проектування бізнес-плану.

Які міжпредметні зв'язки слід використати, щоб швидко знайти потрібну інформацію?

Які існують ризики на етапі пошуку інформації за темою проекту?

Описати бізнес-план і презентувати його.

Тема: Сільськогосподарська продукція.

Мета: Формування у студентів знань щодо сільськогосподарської продукції.

Визначення значення етапу реалізації с. г. продукції

Опис ситуації:

Підприємство «Ферма», яка спеціалізується на виготовленні видів продукції сільськогосподарських тварин відкриває свої підприємства збуту. На їх відкриття потрібно більш ніж 220 кг продукції, яку треба зібрати за

обмежений час. Проблеми з поставкою у перший же день. Магазином отримано тільки половину товару.

Питання кейсу:

В чому можуть полягати причини?

Які варіанти вирішення проблеми ви можете передбачити?

Які моделі реалізації с. г. продукції існують.

Тема: Характеристика етапу годівлі тварин.

Мета: Формування у студентів знань щодо нормування годівлі сільськогосподарських тварин.

Аналіз способів зберігання кормів.

Опис ситуації:

Підрахувати місткість зерносховища для зберігання 2000 т ячменю та 3000 т продовольчої пшениці. Максимальна висота завантаження ячменю кормового – 4 м, пшениці – 3 м; натура відповідно 630 та 750 г/л. Робоча ширина сховища – 40 м, довжина – 60 м. Обчислити площу, що необхідна для завантаження зерна пшениці та ячменю.

Питання кейсу:

Проаналізувати способи зберігання кормів з визначенням плюсів і мінусів.

Коротко їх описати.

Тема: Технологія виробництва м'яса свинини.

Мета: формування у студентів знань щодо технології одержання, переробки і зберігання м'яса свинини.

Опис ситуації:

Оцінити якість м'яса на підприємстві.

Технологію обрати самостійно та скласти порівняльну таблицю.

Питання кейсу:

Які існують технології зберігання м'яса?

Яким чином можна визначити свіжість м'яса?

Харчові характеристики свинини.

З урахуванням ідей контекстного навчання, варіативності навчального матеріалу, що сприяло суттєвому підвищенню якості гуманітарної підготовки педагогів закладів П(ПТ)О, банк кейсів орієнтує студентів не лише на власне гуманістичний контекст проблемної ситуації, що описується в кейсі, але й на врахування сучасних вимог виробництва, ризиків, що можуть виникати при розв'язанні техногенних проблем.

Робота з такими кейсами забезпечує формування у студентів особистісних та професійних якостей, необхідних майбутньому педагогу. Перш за все під час формування їх готовності до використання інновацій в освітньому середовищі П(ПТ)ЗО.

Загалом дуже важливо розкрити перед студентами важливість інноваційних технологій під час освітнього процесу.

У рамках дослідження нами розглядаються умови використання кейс-технології у процесі підготовки педагогів професійного навчання в освітньому середовищі ЗВО:

- розгляд використання нетрадиційних лекцій, що побудовані на основі включення здобувачів освіти до розв'язання проблемних ситуацій (проблемна лекція; інтерактивна лекція тощо) як підготовчого етапу до впровадження кейс-технології;
- проектування під час практичних занять методу кейсів, які містять опис професійно-важливих ситуацій;
- передбачення для самостійної роботи завдань, побудованих за кейс-технологією.

2.2. Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов застосування навчальних кейсів у процесі професійного навчання майбутніх педагогів професійного навчання

З метою перевірки ефективності підготовки педагогів професійного навчання закладів П(ПТ)О з впровадженням кейс-технології нами було організовано та проведено дослідження зі студентами факультету технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету.

Для обґрунтування критеріїв та показників ефективності використання кейс-технології у процесі підготовки педагогів професійного навчання спеціалізації 015 Професійна освіта нами брався до уваги наведений у попередньому розділі магістерського дослідження аналіз наукових доробок з проблеми. Згідно з яким визначено, що основним критерієм ефективності використання кейс-технології у процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання: є рівень навчальних досягнень майбутніх педагогів професійного навчання під час роботи з кейсом. А саме, активне включення в роботу над кейсом, зосередженість на роботі, ініціативність, чіткість викладу результатів аналізу кейсу, використання необхідної інформації та фактів у процесі аналізу проблемної ситуації кейсу, оригінальність представлення результатів аналізу, інноваційність у розумінні проблеми кейсу, наявність чіткого алгоритму щодо вирішення проблеми кейсу з визначенням його переваг та недоліків тощо.

Також нами бралось до уваги умотивованість майбутніх педагогів професійного навчання під час використання кейс-технології у процесі професійного навчання (інтерес до роботи над кейсом, прагнення успішно виконувати роботу та ін.).

У педагогічній літературі описано три типи змін, що відбуваються в процесі використання інноваційних технологій навчання:

радикальні - перебудова всього навчального процесу на основі комп'ютерних технологій (навчання через Інтернет, дистанційне навчання, віртуальні семінари, конференції);

комбінаторні - поєднання відомих елементів і методів навчання з інноваційними (лекція-діалог);

модифікуючі (удосконалюючі) - покращення, доповнення технології без певних її змін (наприклад - ділова, рольова гра тощо) [29].

Зауважимо, що радикальних змін під час дослідження ми запропонувати в силу багатьох причин не змогли. Нами були досліджені комбінаторні та удосконалюючі зміни в освітньому процесі.

Дослідження здійснювалося шляхом проведення педагогічного експерименту: константувального, формувального та контрольного його етапів.

Перший етап (констатувальний) експерименту (2019 р.) мав на меті визначення стану використання кейс-технології у процесі професійного навчання майбутніх педагогів професійного навчання.

Для досягнення мети констатувального етапу експерименту визначено завдання, до яких належать:

- ✓ здійснення аналізу філософської, психологічної, педагогічно-методичної літератури, дисертаційних досліджень з проблеми підготовки майбутніх педагогів професійного навчання;
- ✓ вивчення традиційної методики використання кейс-технології у процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання у ЗВО;
- ✓ визначення показників ефективності підготовки майбутніх педагогів професійного навчання за умов використання кейс-технології.

Досягнення мети констатувального експерименту передбачалося шляхом проведення дослідження в умовах освітнього процесу педагогічного ЗВО для того, щоб охарактеризувати сучасний стан підготовки майбутніх педагогів професійного навчання з використанням кейс-технології.

Констатувальний етап дослідження проводився в умовах педагогічного процесу на базі факультету технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, протягом 2019-2020 років. До експерименту було залучено 30 студентів спеціальності 015 Професійна освіта.

Відповідно до програми експерименту визначено дві групи: експериментальна (ЕГ) група (15 осіб) та контрольна (КГ) (15 осіб).

На константувальному етапі експерименту з метою виявлення стану підготовки майбутніх педагогів професійного навчання з використанням кейс-технологій серед студентів проводилось анкетне опитування. Зміст анкет подано у додатку Б.

Анкетування студентів-магістрантів факультету технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка дало такі результати: 70 % студентів були переконані в тому, що інноваційні технології мають займати провідне місце у навчальному процесі; 15 % – що сам педагог має вирішити доцільність їх застосування; 15 % – що для професійного навчання вони навряд чи потрібні (рис. 2.1.).

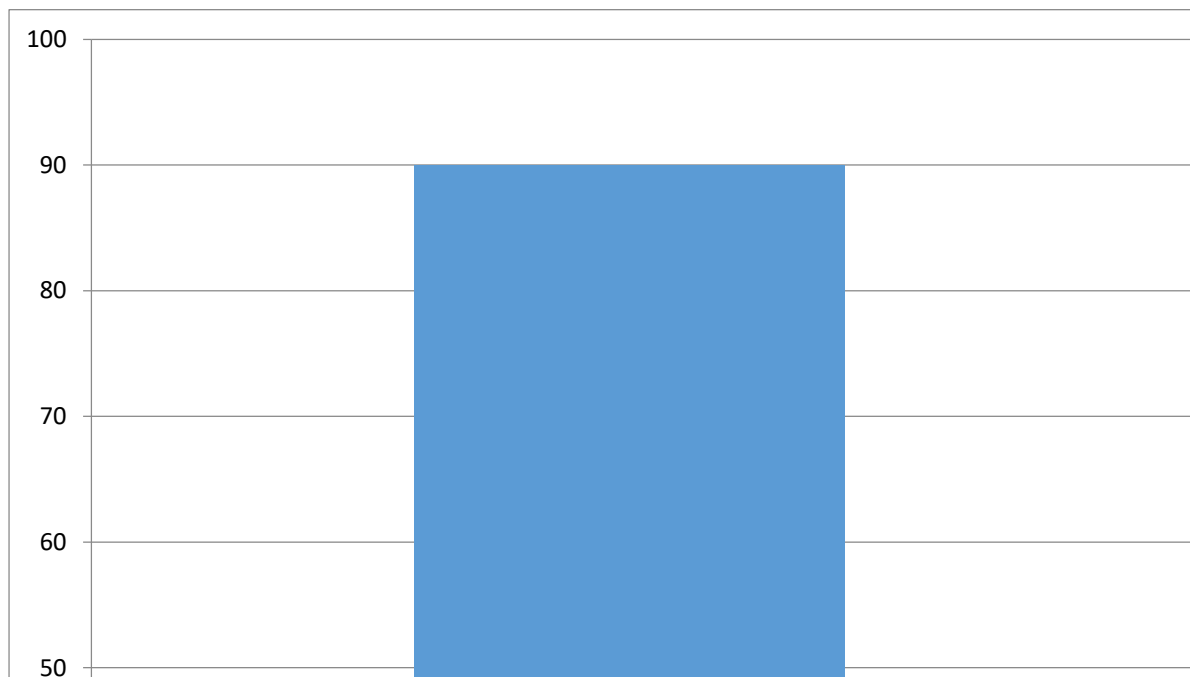

Рис. 2.1. Розподіл відповідей студентів щодо доцільності використання інноваційних технологій в освітньому процесі

З інноваційних педагогічних технологій студенти назвали гру (50%), мозковий штурм (45%), інформаційні технології (30%); звертає на себе увагу те, що жоден з опитаних студентів не назвав кейс-технології (рис. 2.2).

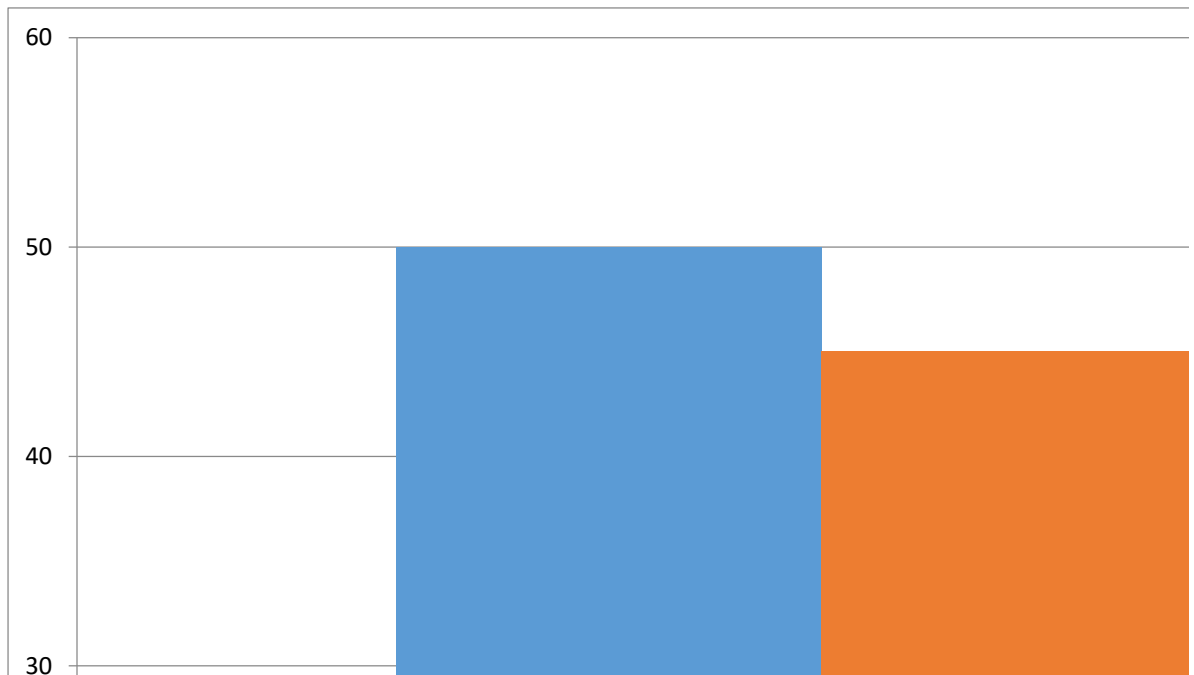

Рис. 2.2. Розподіл відповідей студентів щодо відмічення тих інтерактивних технологій, за допомогою яких вони навчалися

Але доречно зауважити, що відповідаючи на питання – чи практикують викладачі під час освітнього процесу розв’язання проблемних ситуацій, біля 80% студентів-респондентів дали позитивну відповідь і відмітили, що інтерес до таких занять у них набагато вищий.

Тобто проявляється протиріччя – студенти розуміють важливість інновацій і в той же час погано з ними обізнані.

Також анкетування було проведено серед викладачів університету з метою визначення їх ставлення до інноваційних технологій, зокрема, нас цікавило чи впроваджують вони в освітній процес метод кейсів (додаток В).

Результати анкетування засвідчили, що 90% опитаних викладачів не використовують кейс-технології, 68% відзначили, що у першу чергу приділяють увагу інформаційним технологіям, зокрема, презентаціям; 70% респондентів наголосили, що для підвищення активності студентів під час освітнього процесу звертаються до студентів з окремими питаннями проблемного змісту (рис. 2.3.). Зазначимо, що саме елементи проблемності, які все ж впроваджуються в освітній процес і мають стати основою під час навчання за кейс-технологіями.

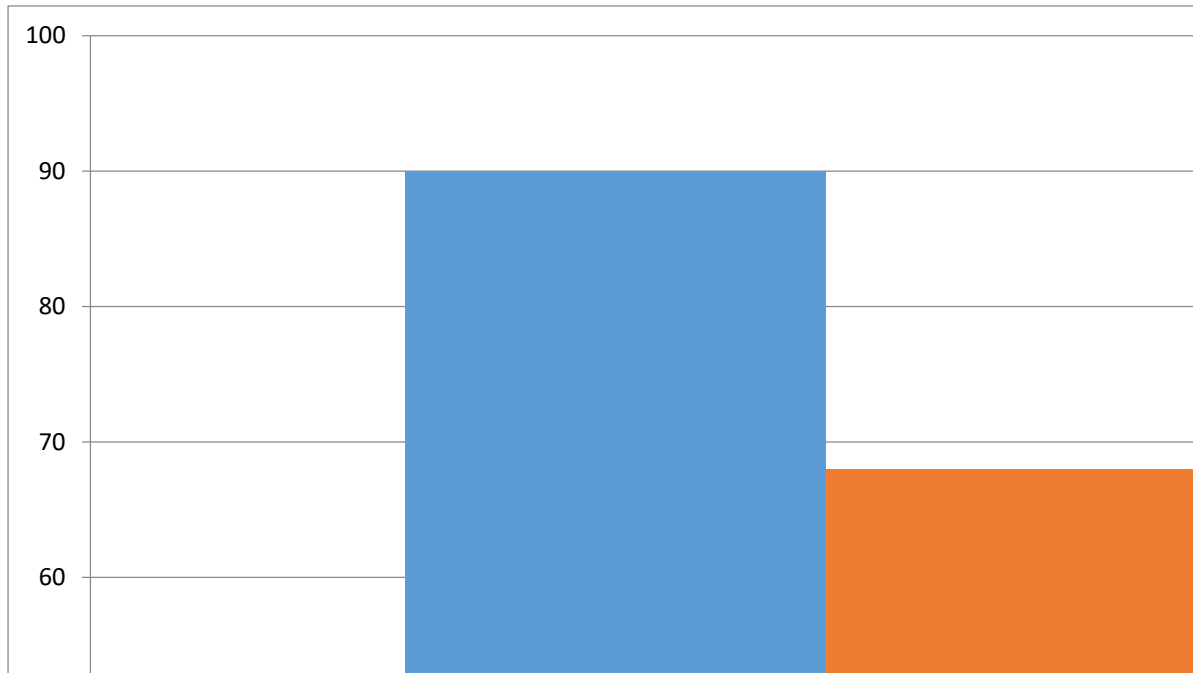

Рис. 2.3. Розподіл відповідей викладачів щодо використання інноваційних технологій

Другий етап дослідження – формувальний (2020 р.) полягав у досягненні мети, завдань та перевірці завдань дослідження.

На формувальному етапі експерименту місце та умови, де проводився експеримент, були однакові в обох групах, відмінність полягала в тому, що у контрольній групі в освітньому процесі під час вивчення дисциплін циклу професійної підготовки впроваджувалася кейс технологія.

Під час викладання навчальної дисципліни «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти» студентам під час практичних занять була запропонована система кейсів (талиця 2.1).

**СИСТЕМА КЕЙСІВ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «ПОЗАНАВЧАЛЬНА РОБОТА»
У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

№	Тема практичного заняття	Навчальна мета практичного заняття	Зміст case-study
1	<p>ТЕМА: Класний керівник–наставник учнівської групи.</p>	<p>МЕТА: проаналізувати вимоги, які висуваються до класного керівника, з'ясувати його права та обов'язки.</p>	<p>case-study №1 Педагог, помітивши, що учениця займається на уроці своїми справами, підійшов до неї і попросив показати свої записи. Дівчина сказала, що це її особисте. Викладач наполіг, щоб вона віддала записи. А на перерві викладач передав записи класному керівнику. Запропонуйте ваш варіант розв'язання ситуації. Яке місце педагогічного такту у встановленні правильних взаємовідносин між викладачем і класним керівником</p> <p>case-study №2 Щоб не писати контрольної роботи, учні звернулися до свого класного керівника з проханням «захистити» їх і попросити викладача про її перенесення. Чому майстер вирішив «захистити» своїх учнів? Поясніть його поведінку. Запропонуйте ваш варіант розв'язання ситуації. Що означає справжня гуманність педагога? Поясніть свою думку.</p> <p>case-study №3 У присутності класного керівника учні групи поводитись бездоганно, коли ж його не було раптово змінювалися, ставали грубими, порушували поведінку. Яким чином взаємовідносини між педагогом і учнями впливали на їхню поведінку? Чи склався у цьому випадку колектив? Дайте характеристику внутрішньоколективним відносинам.</p> <p>case-study №4</p>

			<p>Перевіряючи причини пропусків уроків, класний керівник помітив, що в одній довідці за хворобою виправлена дата.</p> <p>Запропонуйте ваш варіант розв'язання ситуації.</p> <p>Які якості з'являються в учнів при постійній недовірі з боку класного керівника?</p> <p>case-study №5</p> <p>В учнів групи був обов'язок: чергувати у класній кімнаті після уроків.</p> <p>Одного разу класному керівникові повідомили, що вже декілька днів учні не чергують.</p> <p>Які методи впливу класного керівника на учнів можна запропонувати за таких обставин?</p> <p>case-study №6</p> <p>Класний керівник помітив, що один з учнів завжди намагається відпроситися з училища, якщо учні групи виконують певне трудове доручення. Він перевіряв достовірність причини, з якої той відпросився останнього разу, зрозумів, що учень сказав йому неправду.</p> <p>Запропонуйте дії класного керівника за даних обставин.</p> <p>Охарактеризуйте методи впливу майстра на учнів.</p> <p>case-study №7</p> <p>Хтось з учнів розбив у майстерні вікно. Класний керівник проводить бесіду з метою з'ясувати, хто винуватець. Але всі в групі мовчать. Класний керівник пропонує за таких обставин колективно компенсувати збитки. Після занять до класного керівника підходить один із учнів і називає прізвище винуватця. Але просить не говорити в групі, що він «видав» товариша.</p> <p>Обґрунтуйте подальші дії класного керівника.</p>
	<p>ТЕМА: Планування виховної</p>	<p>МЕТА: закріпити знання про</p>	<p>case-study №1 Класного керівника зобов'язали провести в училищі тематичний вечір.</p>

	<p>роботи в умовах закладів професійно-технічної освіти</p>	<p>принципи, напрями та методи виховання, проаналізувати напрями виховної діяльності, навчитися розробляти плани виховної роботи з учнями ПТНЗ.</p>	<p>Коли він повідомив про це учням, вони відповіли, що тема вечора їм нецікава. Запропонуйте ваш варіант розв'язання ситуації. Як запобігти таким ситуаціям.</p> <p>case-study №2</p> <p>Під час підготовки груп до огляду художньої самодіяльності П(ПТ) ЗО один з учнів, Сергій Т., відмовився брати у ньому участь, хоч і мав музичні здібності, грав на баяні, непогано співав. Класний керівник вирішив переговорити з ним, але Сергій, не зважаючи ні на які переконання, сказав, що йому нецікаво виступати у ПТНЗ. Запропонуйте ваш варіант розв'язання ситуації.</p>
	<p>ТЕМА: Методика організації роботи з батьками</p>	<p>МЕТА: засвоїти теоретичні відомості про сутність, напрями та форми роботи з батьками у профліцеї. Навчитися розробляти сценарій проведення зборів батьків академічної групи професійного ліцею.</p>	<p>case-study №1</p> <p>Учень Женя С. мав дуже важкий характер. Я випробував чимало педагогічних прийомів, але він, як і раніше, навчався слабенько, пропускав заняття. Одного разу я поїхав до нього додому. У ліжку лежала хвора мама, і Женя турботливо за нею доглядав, прибирав кімнату, варив обід. Я був вражений його турботою і мимохіть подумав: «Який же ти хороший, Женю!». Бо раніше я знав про нього лише погане. Похвалив юнака. Він розгубився від несподіванки, очі його радісно засяяли, і він сказав: «Я від Вас чую вперше такі слова...».</p> <p>Цей випадок багато чого мене навчив. Відтепер я намагався знайти у кожному учневі що-небудь гарне, добре, що могло б допомогти у вихованні.</p> <p>Дайте оцінку цьому факту. Чому майстер похвалив учня у присутності матері? У чому особливості індивідуального підходу педагога до учнів? Наведіть 2-3 приклади, які б характеризували позитивний вплив індивідуального підходу у роботі з</p>

			<p>учнями.</p> <p>case-study №2</p> <p>Один із моїх учнів раптово на декілька днів зник із П(ПТ) ЗО. Чимало клопоту завдав він і адміністрації, і мені. Як пізніше з'ясувалося, самовільно їздив провідати рідних.</p> <p>Як вчинити у такому випадку?</p> <p>Чим була викликана така поведінка учня спочатку?</p> <p>За яких умов доцільно використовувати цей метод виховання?</p> <p>case-study №3</p> <p>Майстер виробничого навчання стверджує, що, якщо батьки не звертаються за допомогою до педагогів, значить, вона їм не потрібна.</p> <p>Чи є правильною така думка?</p> <p>Чому необхідно постійно співпрацювати з батьками?</p> <p>Які форми і методи спільної роботи ПТНЗ і родини ви знаєте?</p> <p>case-study №4</p> <p>Якось викладач вирішив відвідати сім'ю одного з учнів, який цікавився радіотехнікою, і поговорити з батьками про майбутнє їхнього сина.</p> <p>Ледве переступивши поріг, він почув: «Який сором! До нас прийшов викладач».</p> <p>Це сказала мати учня.</p> <p>Педагог здивувався: який же це сором? І з'ясувалося, що на одному із засідань учнівських зборів майстер виробничого навчання групи, де навчався їхній син, сказав, що в основному відвідує родини учнів, які погано навчаються, тому прихід викладача і викликав таку негативну реакцію.</p> <p>Дайте обґрунтовану оцінку цієї ситуації.</p> <p>Чому необхідно відвідувати сім'ї не лише слабких і недисциплінованих, але й зразкових учнів?</p> <p>Яку роль у виховній роботі</p>
--	--	--	--

			відіграє відвідування учнів удома?
	ТЕМА: Методика проведення виховних заходів	МЕТА: закріпити відомості щодо організаційних форм виховної роботи, навчитися розробляти сценарії та проводити виховні заходи	case-study №1 Під час проведення виховного заходу один із учнів голосно і виразно читав вірш. Двоє товаришів, що сиділи за одним столом, іронічно слухали його і почали насміхатися над тим, з яким натхненням він читає. Коли викладач зробив їм зауваження, то у відповідь почув, що їм не подобаються вірші. Педагог запропонував хлопцям вийти. Запропонуйте ваш варіант розв'язання ситуації.
	ТЕМА: Організаційні засади та методика проведення гурткових занять з учнями в ПТНЗ	МЕТА: Засвоїти відомості про організацію і проведення гурткових занять з майбутніми кваліфікованими робітниками.	case-study №1 Одного разу викладача запросив до себе директор П(ПТ)ЗО і попросив його організувати роботу гуртка з технічної творчості. Викладач спитав щодо оплати його роботи, але директор відповів, що такої можливості у нього нема. Як би Ви вчинили на місці викладача? case-study №2 Викладач отримав доручення організувати роботу гуртка професійного спрямування. Викладач повісив оголошення про роботу гуртка «Сільськогосподарські машини», де вказав час запису до гуртка. Але в зазначений час ніхто з учнів до нього не звернувся. Запропонуйте ваш варіант розв'язання ситуації. Розробіть тематику гуртків за спеціалізацією для учнів ПТНЗ.

Запропоновані кейси студенти опрацьовували за різними інтерактивними методами. У додатку Г наведено фрагмент методичного забезпечення кейсів до

практичного заняття за темою «Класний керівник– наставник учнівської групи».

Case-study також використовувалася і для самостійної роботи, наприклад, під час узагальнення досвіду організації позанавчальної роботи у профліцеї з національно-патріотичного виховання додаток Д.

Студенти К та Е груп на початковому етапі експерименту мали приблизно однаковий рівень навчальних досягнень з фахової підготовки. Зокрема, нами бралися до уваги результати вступного екзамену на ОС «магістр», що вони склали у формі тестів.

Середня арифметична проста ($X_{сер}$) обчислюється для незгрупованих даних таким чином: потрібно скласти всі індивідуальні значення ознаки (X) і суму поділити на їх кількість. На основі математичних розрахунків ми отримали:

$X_{сер}$ для К групи дорівнює 4,6; а $X_{сер}$ для Е групи – 4,45.

Тобто можна стверджувати, що на константувальному етапі експерименту студенти визначених груп за показниками успішності не мали істотних відмінностей.

Як додатковий показник щодо рівнозначності двох груп, брався до уваги порівняльний аналіз відповідей студентів на питання анкет щодо їх обізнаності з інноваційними технологіями. Цей аналіз також підтверджує те, що студенти двох груп, які були включені до експериментальної роботи, знаходяться приблизно на одному рівні.

Мета формувального етапу полягала в експериментальній перевірці ефективності освітнього процесу професійного навчання майбутніх педагогів професійного навчання з використанням кейс-технології.

Після проведення формувального етапу експерименту, на якому зі студентами експериментальної групи організовувався освітній процес з використанням кейс-технології, зі студентам обох груп були проведені бесіди, метою яких було встановлення оціночне відношення магістрів до кейс технологій. Бесіди засвідчили, що студенти експериментальної групи почали

проявляти не тільки набагато більший інтерес до кейс технологій, але й уміння їх ґрунтовно аналізувати.

Також студентам контрольної та експериментальної груп була запропонована узагальнювальна контрольна робота за темами, що були пов'язані з проблематикою дослідження. Для оцінювання рівнів навчальних досягнень магістрів були розроблені критерії оцінювання результатів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ П(ПТ)О

Оцінка ECTS	Середньозважений бал	Національна	Рівень	Характеристика
A	4,51-5,00	5	Високий	<ul style="list-style-type: none"> - чітке знання цілей, завдань та змісту позанавчальної роботи з учнями; - уміння обрати із великої кількості форм і методів здійснення позанавчальної роботи найбільш доцільну з урахуванням індивідуальних якостей учня; - гарне володіння теоретичним матеріалом і уміння творчо застосовувати його на практиці; - постійне прагнення до знаходження шляхів удосконалення освітнього процесу.
B	4,01-4,50	4	Достатній	<ul style="list-style-type: none"> - знання цілей, завдань та змісту позанавчальної роботи з учнями; - уміннях обрати із великої кількості форм і методів здійснення позанавчальної роботи найбільш доцільну з урахуванням індивідуальних якостей учня; - володіння теоретичним матеріалом, але недостатній рівень уміння творчо застосовувати його на практиці; - епізодичне прагнення до знаходження шляхів удосконалення освітнього процесу.
C	3,50-4,00	4		

D	2,83-3,43	3	Середній	- неповне знання цілей, завдань та змісту позанавчальної роботи з учнями; - непостійність в уміннях обрати із великої кількості форм і методів здійснення позанавчальної роботи найбільш доцільну з урахуванням індивідуальних якостей учня;
E	2,51-2,75	3		- неповне володіння теоретичним матеріалом і слабкі уміння творчо застосовувати його на практиці; - слабкий прояв професійного інтересу до роботи з учнями у поза навчальний час.
FХ	2,00-2,5	2	Низький	- знання самих елементарних положень позанавчальної роботи з учнями; - відсутність умінь обрати із великої кількості форм і методів здійснення позанавчальної роботи найбільш доцільну, з врахуванням індивідуальних якостей учня; - низьке володіння теоретичним матеріалом відсутність уміння використовувати його на практиці, відсутність уміння творчо застосовувати його на практиці; - відсутність професійного інтересу до роботи з учнями у поза навчальний час.

Для того, щоб порівняти рівні підготовки студентів контрольної і експериментальної груп і визначити ефективність кейс технологій під час підготовки майбутніх педагогів професійного навчання на заключному етапі експерименту був використаний непараметричний метод порівняння результатів дослідження – метод χ^2 .

Даний метод використовується для обчислення значень, отриманих в результаті вимірювання порядковими та інтервальними шкалами, якщо необхідно встановити чи існує істотна відмінність між рядами показників двох сукупностей [69].

Для цього ми розбили ряд упорядкованих значень (табл. 2.3) на інтервали (табл. 2.4.). Враховуючи, що об'єм досліджуваних вибірок однаковий (15 студентів у контрольній і експериментальній групі), то відності частоти нами не обчислювались.

Після підведення підсумків контрольної роботи на заключному етапі експерименту нами був обчислений критерій К. Пірсона.

**РОЗПОДІЛ ОЦІНОК З КОНТРОЛЬНОГО ЗРІЗУ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ**

Оцінка	Частота оцінок в К групі	Частота оцінок в Е групі
2	2	1
3	9	6
4	3	6
5	1	2

Таблиця 2.4

РОБОЧА ТАБЛИЦЯ ОБЧИСЛЕННЯ χ^2 -КРИТЕРІЯ

Кількість інтервалів	Інтервали оцінок	Частота в екс. гр. $(f'_{Е}, \%)$	Частота в контр. гр. $(f'_{К}, \%)$	Різниця частот в екс. і контр. гр. $f'_{Е} - f'_{К}$	Квадрат різниці частот в екс. і контр. гр. $(f'_{Е} - f'_{К})^2$	$\frac{(f'_{Е} - f'_{К})^2}{f'}$
1	2-3	7	11	-4	16	4
2	4-5	8	4	2	4	2
		Сума частот 15	Сума частот 15			$\chi^2=6$

Отже емпіричне $\chi^2=6$. За даними у таблиці (додаток Ж) знаходимо значення $\chi_{\text{крит.}} = 3,84$. У нашому випадку $\chi^2_{\text{емп.}}$ перевищує значення $\chi^2_{\text{крит.}}$, що говорить про те, що групи суттєво різняться за рівнем навчальних досягнень, що стосуються рівнів володіння інноваційними технологіями.

Таким чином, можна стверджувати, що впровадження в освітній процес кейс технологій є ефективним.

Одержані результати дають підстави зробити висновок, що завдання дослідження виконані, мету досягнуто.

Висновки до другого розділу

Досліджуючи ефективність підготовки педагогів професійного навчання в умовах вишу з використанням кейс-технологій ми виходили з того, що загалом дуже важливо розкрити перед студентами важливість інноваційних технологій впродовж освітнього процесу.

Кейс технологія орієнтує студентів не лише на власне гуманістичний контекст проблемної ситуації, що описується в кейсі, але й на врахування сучасних вимог виробництва, особливості освітнього процесу.

Робота кейсами забезпечує формування у студентів особистісних та професійних якостей, необхідних майбутньому педагогу професійного навчання під час формування їх готовності до використання інноваційних технологій в майбутній фаховій діяльності.

У рамках дослідження нами розглядаються шляхи використання кейс-технології, під час здійснення підготовки педагогів професійного навчання в освітньому середовищі ВЗО :

- використання нетрадиційних лекцій, що побудовані на основі включення студентів до розв'язання проблемних ситуацій – проблемна лекція; лекція прес-конференція; інтерактивна лекція тощо;
- включення в освітній процес під час практичних занять методу кейсів, що передбачає залучення студентів до розв'язання професійно-важливих ситуацій;
- розробка завдань для самостійної роботи за кейс-технологією.

Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили, що викладачі під час освітнього процесу практикують розв'язання проблемних ситуацій, але вони не носять системного характеру: 90% опитаних викладачів не використовують кейс-технології, 68% відзначили, що у першу чергу

приділяють увагу інформаційним технологіям, зокрема, презентаціям; 70% респондентів наголосили, що для підвищення активності студентів під час освітнього процесу звертаються до студентів з окремими питаннями проблемного змісту

Також проявляється протиріччя – студенти розуміють важливість інновацій і в той же час погано з ними обізнані.

На формувальному етапі експерименту у контрольній групі в освітньому процесі під час вивчення дисциплін циклу професійної підготовки впроваджувалася кейс технологія. Зокрема, у процесі викладання навчальної дисципліни «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти» студентам під час практичних занять була запропонована система кейсів.

Результати експерименту підтвердили правомірність і ефективність запропонованих критеріїв та показників використання кейс-технології у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

ВИСНОВКИ

В сучасних умовах виробництва важливості набувають проблеми формування у фахівців таких якостей як професіоналізм, компетентність, творча активність, здатність навчатися упродовж усього життя. У процесі отримання фахової підготовки педагога професійного навчання повинні не лише оволодіти певною сумою знань, системою професійних умінь і навичок, але й зрости, удосконалитись як творча компетентна особистість. Інтегруючою ланкою у цьому стає залучення студентів до інноваційної діяльності, яка є за своєю сутністю творчою.

У магістерській роботі представлено розв'язання важливих наукових завдань щодо фахової підготовки педагогів для закладів П(ПТ)О за допомогою кейс-технологій.

Аналіз проблематики дослідження за науковими розвідками показав, що підвищення якісного рівня професійної підготовки педагогів П(ПТ)О впродовж навчання у закладах вищої освіти в контексті її реформування та динамічних техніко-технологічних змін у сільськогосподарській галузі.

Технологія case-study, яку часто трактують технологією конкретних ситуацій (case – ситуація, випадок) – технологія активного характеру, в основі якої покладено проблемно-ситуативний аналіз, що ґрунтується на включенні здобувачів освіти до навчання у процесі вирішення спроектованих задач, поданих у формі кейсів, які потрібно усвідомити.

Ближча мета технології case-study – залучення студентів усієї групи до аналізу ситуації (ситуацій) – case, що безпосередньо пов'язана з практикою, і знайти практичне вирішення; закінчення процесу – моніторинг запропонованих алгоритмів, а потім вибір ефективного, що стосується розв'язання поставленої проблеми.

Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили, що викладачі під час проектування освітнього процесу звертаються до розв'язання проблемних ситуацій, але вони не носять системного характеру: 90% опитаних викладачів не використовують кейс-технології, 68% відзначили, що у першу чергу приділяють увагу інформаційним технологіям, зокрема, презентаціям; 70% респондентів наголосили, що для підвищення активності студентів впродовж

освітнього процесу звертаються до студентів з окремими питаннями проблемного змісту

Також проявляється протиріччя – студенти розуміють важливість інновацій і в той же час погано з ними обізнані.

Компетентність студентів під час розв'язання кейса визначається через:

- вміння оцінити ситуацію;
- вміння вибрати і організувати ключову інформацію;
- вміння правильно оформити запити
- вміння визначати проблеми і можливості;
- вміння прогнозувати шляхи розвитку ситуації;
- вміння включитися до взаємодії з іншими;
- вміння обирати рішення за умов невизначеності;
- вміння вміти критикувати;
- вміння конструктивно реагувати на критику.

У рамках дослідження нами розглядаються умови використання кейс-технології у процесі підготовки педагогів професійного навчання в освітньому середовищі закладів вищої освіти :

- розгляд використання нетрадиційних лекцій, що побудовані на основі включення здобувачів освіти до розв'язання проблемних ситуацій (проблемна лекція; лекція прес-конференція; інтерактивна лекція тощо) як підготовчого етапу до впровадження кейс-технології;
- проектування під час практичних занять методу кейсів, які містять опис професійно-важливих ситуацій;
- передбачення для самостійної роботи завдань, побудованих за кейс-технологією.

Впровадження кейс технології на формувальному етапі експерименту під час вивчення дисциплін циклу професійної підготовки дала позитивні результати. Зокрема, у процесі викладання навчальної дисципліни «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти» студентам під час практичних занять була запропонована система кейсів.

Результати експерименту підтвердили правомірність і ефективність запропонованих критеріїв та показників використання кейс-технології під час фахової підготовки педагогів закладів П(ПТ)О.

Дослідження запропонованої магістерської роботи не охоплює всі аспекти проблеми використання кейс-технології у процесі підготовки педагогів професійного навчання. Подальшого вивчення потребують розробка комплектів кейс-завдань зі спецдисциплін сільськогосподарського профілю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О. Системний підхід як необхідна умова якості технологічної освіти / О. Авраменко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини [гол. ред. М. Т. Мартинюк]. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2012. – Ч. 2. – С. 9–18.
2. Бабкіна Т. А., Гнатюк О. В. Методичні основи розвитку комунікативної компетентності студентів – Львів: ЛНУ, 2018. – 134 с.
3. Бондаренко Л. Психологічні аспекти професійної освіти – К., 2016. – 142 с.
4. Бондаренко П. Організація навчального процесу у ВНЗ – Київ: Центр освітніх технологій, 2016. – 204 с.
5. Бурман Л. В. Дидактичні умови формування діалогічних умінь у студентів вищих навчальних педагогічних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Кривий Ріг, 2000. – 21 с.
6. Буряк І. Психологія навчання у вищій школі – Київ: Агенція, 2014. – 232 с.
7. Верховна Рада України. Закон № 38–39, ст. 380 «Про освіту» (2017, Верес. 05). – [Електронний ресурс]. – Доступно: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
8. Винославська О. В., Бреусенко О. А. Психологія : навч. посіб. – К.: Фірма «ІНКОС», 2005. – 352 с.
9. Вища освіта України: стан та проблеми / І. Б. Жилияєв, В. В. Ковтунець, М. В. Сьомкін. – К. : Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України, Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 96 с.
10. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К., 1997. – 375 с.
11. Грицак І. Теорія і практика професійної освіти в Україні – Київ: Вища школа, 2015. – 320 с.
12. Гуменюк С. Соціально-педагогічна робота у професійній освіті – К.: Вища школа, 2016. – 240 с.

13. Гуренко О. Соціально-педагогічна робота в полікультурному суспільстві: навч. посібн. – Донецька: Ландон-XXI, 2014. – 480 с.
14. Державний класифікатор професій ДК 003: 2010. Держспоживстандарт України. Київ : Соцінформ, 2010. 610 с.
15. Державний стандарт професійно-технічної освіти ДСПТО ДСПТО 7231.G0.50.20-2014 для підготовки робітників з професії слюсар з ремонту автомобілів 2-го розряд.
16. Десятов Т. Професійні стандарти – основа формування галузевої рамки кваліфікації Проф.-техн. освіта. 2009. № 2. С. 5–7.
17. Діденко О. Педагогічні технології професійного навчання – К.: Центр навчальної літератури, 2016. – 276 с.
18. Дорогих Р. Модельовання педагогічних ситуацій у процесі формування професійних якостей майбутніх учителів // Рідна школа, 2006. – № 6. – С. 7–9.
19. Дробязко Ю. І. Співробітництво викладача і студента в процесі формування комунікативних умінь та навичок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1058>
20. Закон України «Про освіту». Освіта України. Нормативно-правові документи. Київ : Міленіум, 2001. С. 11–38.
21. Зозульов О. В., Левченко М. Формування омніканальної збутової стратегії підприємства // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2016. – № 13. – С. 361-368. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_54
22. Іваненко М. Сучасні методи формування комунікативної компетентності – Львів, 2017. – 170 с.
23. Ковальчук В. І. Методика викладання у вищих навчальних закладах: практикум – Київ: Міленіум, 2017. – 428 с.
24. Ковальчук В. І. Методичні рекомендації щодо застосування ігрових технологій у навчанні – Київ: Видавничо-редакційний відділ НУБіП України, 2017. – 56 с.
25. Ковальчук В. І. Розвиток професійної компетентності та комунікативних умінь у студентів професійної освіти – Київ, 2018. – 220 с.

26. Ковальчук В. І. Створення сприятливого навчального середовища. Тренінги – К., 2011. – 128 с.
27. Ковальчук В. І. Технологія навчання дорослих на основі особистісно орієнтованого підходу: тренінг – 2-е вид. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.
28. Ковальчук В. Тренінги розвитку комунікативних умінь студентів – Київ: Школа світ, 2015. – 112 с.
29. Костенко О. Методичні рекомендації щодо проведення тренінгів у ВНЗ – Львів, 2017. – 112 с.
30. Коцюбинська Н. Формування професійної компетентності у студентів ВНЗ – Львів: СПОЛОМ, 2017. – 184 с.
31. Кравченко О. Компетентнісний підхід у професійній освіті – Харків: Прапор, 2016. – 200 с.
32. Литвиненко Н. Інноваційні технології у професійній освіті – Київ: Видавництво Ліра, 2016. – 195 с.
33. М. Ушаков Що таке мультиканальність, омніканальність, крос-канальність, крос-девайс [Електронний ресурс]. – MARKETER.UA, 2019. – URL: <https://marketer.ua/ua/multichannel-omnichannel-cross-channel-cross-device/>
34. Майбутнє ринку праці: Протиборство тенденцій, які будуть формувати робоче середовище в 2030 році [Електронний ресурс] // PwC Україна, 2017. – Доступно: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/workforce-of-the-future.html>
35. Мельник В. Інноваційні методи навчання у професійній освіті – Харків: Основа, 2017. – 198 с.
36. Миронова Н. Бумери, міленіали, покоління Z – хто це? URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/02/9/239843/>
37. Мося І. А. Розвиток самоосвітньої компетентності учнів професійнотехнічних навчальних закладів у процесі загальноосвітньої підготовки : метод.реком. Київ : Інститут ПІТО НАПН України, 2013. 49 с.
38. Національний класифікатор України: класифікатор професій ДК 003 : 2010: офіційне видання. К. : Соцінформ. 746 с.

39. Павленко С. Професійна освіта: сучасні тенденції та виклики – К.: Ліра-К, 2016. – 210 с.
40. Плахотнюк В. Управління навчальним процесом у ВНЗ – Київ: Академія, 2015. – 188 с.
41. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) від 20 січня 1998 р. № 65 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/65-98-п3>. (Дата звернення: 15.09.2020)
42. Професійний стандарт «ППН». URL: <file:///D:/Documents/Downloads/1182%20%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>
43. Розвиток // Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : Перун, 2005.
44. Романенко В. Мотивація у професійній освіті – Львів: Світ знань, 2015. – 144 с.
45. Романова І. Методи розвитку комунікативної компетентності у студентів – Київ: Абрис, 2017. – 180 с.
46. Савенкова Л. О. Педагогічне спілкування : навч. посіб. – К. : КДЕУ, 1997. – 140 с.
47. Савченко Л. Розвиток професійних компетентностей у студентів ВНЗ – Харків: Ранок, 2017. – 180 с.
48. Семененко М. Педагогічна майстерність викладача в професійній освіті – Харків: Ранок, 2017. – 196 с.
49. Семенюк М. Готовність до спілкування // Шкільний світ. – 2002. – 27 (141). – С. 2-3.
50. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В. В. Радула. – К. : «ЕкОб», 2004.
51. Стець Н. Коротко про теорію поколінь. URL: <http://iqholding.com.ua/articles/korotko-pro-teoriyu-pokolin>

52. Сучасний тлумачний словник української мови : 60 000 слів / За ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. – Харків : ШКОЛА, 2009. – 832 с.
53. Функції комунікації. URL: <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/22/8i#2>
54. Хом'як А. П. Педагогічні технології формування комунікативної компетентності старшокласників у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2010. – 20 с.
55. Шаповал О. Психологія професійної діяльності викладача – Харків: Основа, 2016. – 196 с.
56. Шевченко О. Методи навчання дорослих: теорія та практика – К.: Абрис, 2016. – 256 с.
57. Щербак О. І. Професійно-педагогічна освіта: теорія і практика : [монографія] / О. І. Щербак ; [за ред. Н. Г. Ничкало]. – К. : Наук світ, 2010. – 279 с.
58. Яцик М. Р. Формування професійної компетентності майбутніх магістрів з менеджменту економічної безпеки у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький національний університет, 2016. 392 с.
59. Яцюк Г. Особливості комунікативної ситуації у телевізійному жанрі ток-шоу // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. – Іноземна філологія. – 2005. – № 39. – С. 30–32.

ДОДАТКИ

Додаток А

ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ТРАДИЦІЙНОГО Й ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Критерії порівняння	Традиційне навчання	Інтерактивне навчання
1 . Обсяг інформації	За короткий проміжок часу можна пройти великий обсяг інформації	Невеликий обсяг інформації потребує значного часу
2. Глибина вивчення змісту	Як правило, досягається тільки на рівні знання й розуміння	Засвоєння на усіх рівнях пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку)
3. Відсоток засвоєння	Як правило, невисокий	Як правило, високий
4. Контроль над процесом навчання	Викладач добре контролює обсяг і глибину вивчення, час і хід навчання. Результати роботи тих, хто навчається передбачувані	Викладач має менший контроль над обсягом і глибиною вивчення, часом і перебігом навчання. Результати роботи тих, хто навчається, менш передбачувані
5. Роль особистості педагога	Особистісні якості педагога залишаються в тіні, він виступає як джерело знань	Педагог сильніше розкривається перед тими, хто навчається, виступає як лідер, організатор
6. Роль учнів	Пасивна; ті, хто навчається не приймають важливих рішень щодо процесу навчання	Активна; ті, хто навчається приймають важливі рішення стосовно процесу навчання
7. Джерело мотивації навчання	Зовнішнє (оцінки, педагог, батьки, суспільство)	Внутрішнє (мотиви самого того, хто навчається)

**АНКЕТА ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО
НАВЧАННЯ (СТУДЕНТІВ)**

Просимо Вас відповісти на запропоновані запитання. Уважно прочитайте запитання і позначте ту відповідь, яка найбільшою мірою відповідає Вашій думці.

1. Чи доцільно в освітньому процесі використовувати інноваційні технології?

ні;

так;

_____.

2. За якими інноваційними технологіями Ви навчалися?

3. Чи практикують викладачі використання в освітньому процесі використання проблемних ситуацій?

4. Чи практикують викладачі використання в освітньому процесі використання кейсів ?

Дякуємо за співпрацю!

АНКЕТА ДЛЯ ОПИТУВАННЯ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО

для визначення доцільності використання кейс-технології у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів професійного навчання

Шановний колего! Ми проводимо дослідження, пов'язане з удосконаленням фахової підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. Просимо Вас дати відповіді на запитання. Наперед вдячні за Вашу щирість та співпрацю.

Позначте відповідь, яка Вас задовольняє.

1. Чи доцільно, на вашу думку, використовувати кейс-технології у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів професійного навчання?

а) так;

б) ні;

в) не знаю.

2. Чи вважаєте Ви за доцільне використовувати кейс-технології у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів професійного навчання?

а) так;

б) ні;

в) не знаю.

4. Які переваги кейс-технології у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів професійного навчання?

Ми вдячні Вам за допомогу в нашому дослідженні.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ «КЛАСНИЙ КЕРІВНИК – НАСТАВНИК УЧНІВСЬКОЇ ГРУПИ».

Класний керівник - це педагогічний працівник, який здійснює педагогічну діяльність з колективом учнів класу, навчальної групи професійно-технічного навчального закладу, окремими учнями, їх батьками, організацію і проведення позаурочної та культурно-масової роботи, сприяє взаємодії учасників навчально-виховного процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання і виховання, самореалізації та розвитку учнів (вихованців), їх соціального захисту.

Класний керівник у визначенні змісту роботи керується Конституцією України, Конвенцією ООН про права дитини, Законами України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", "Про позашкільну освіту", "Про професійно-технічну освіту", іншими законодавчими і нормативно-правовими актами України, а також цим Положенням.

Класний керівник здійснює свою діяльність відповідно до основних завдань загальної середньої освіти, спрямованих на:

- виховання громадянина України;
- формування особистості учня (вихованця), його наукового світогляду, розвитку його здібностей і обдаровань;
- виконання вимог Державного стандарту загальної середньої освіти та професійно-технічної освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 № 1717 "Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання" та постановою Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 № 1135 "Про затвердження Державного стандарту професійно-технічної освіти", підготовку учнів (вихованців) до подальшої освіти і трудової діяльності;
- виховання в учнів (вихованців) поваги до Конституції України, державних символів України, почуття власної гідності, свідомого ставлення до обов'язків, прав і свобод людини і громадянина, відповідальності перед законом за свої дії;

- реалізацію права учнів (вихованців) на вільне формування політичних і світоглядних переконань;
- виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу та інших народів і націй;
- виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів (вихованців);
- формування екологічної культури особистості, набуття знань і досвіду розв'язання екологічних проблем, залучення до практичної природоохоронної роботи.

Обов'язки класного керівника покладаються на педагогічного працівника навчального закладу системи загальної середньої освіти, який має педагогічну освіту або відповідну професійну освіту та професійно-педагогічну підготовку, здійснює педагогічну діяльність, фізичний та психічний стан здоров'я якого дозволяє виконувати ці обов'язки.

Обов'язки класного керівника покладаються директором навчального закладу на педагогічного працівника або на досвідченого майстра виробничого навчання, за його згодою, і не можуть бути припинені до закінчення навчального року. У виняткових випадках з метою дотримання прав та інтересів учнів (вихованців) та їх батьків зміна класного керівника може бути здійснена протягом навчального року.

На класного керівника покладається керівництво одним класом, навчальною групою.

У початкових класах класне керівництво здійснює вчитель початкових класів.

У професійному (професійно-технічному) закладі освіти класне керівництво здійснюється в навчальних групах, учні (вихованці) яких під час навчання здобувають повну загальну середню освіту або навчаються на основі базової загальної середньої освіти без отримання повної.

Функціональні обов'язки класного керівника розробляються відповідно до цього Положення з урахуванням типу закладу та завдань навчально-виховного, навчально-виробничого процесів і затверджуються директором навчального закладу.

Класний керівник як організатор учнівського колективу:

- сприяє забезпеченню умов для засвоєння учнями (вихованцями) рівня та обсягу освіти, а також розвитку їх здібностей;
- створює умови для організації змістовного дозвілля, у тому числі організовує та проводить відвідування музеїв, театрів, виставок, екскурсій, заходи з охорони природи; відповідає за профілактику бездоглядності, правопорушень, планує та проводить відповідні заходи (особливо для учнів з числа незахищеної та пільгової категорії населення);
- сприяє підготовці учнів (вихованців) до самостійного життя в дусі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами;
- проводить виховну роботу з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей учнів (вихованців), їх нахилів, інтересів, задатків, готовності до певних видів діяльності, а також рівня сформованості учнівського колективу;
- співпрацює з вчителями, викладачами, майстрами виробничого навчання, психологом, медичними працівниками, органами учнівського самоврядування, батьками та іншими учасниками навчально-виховного процесу з виконання завдань навчання та виховання в учнівському колективі (групі), соціального захисту учнів (вихованців).

Класний керівник професійно-технічного навчального закладу спрямовує роботу батьківського колективу навчальної групи та органів учнівського самоврядування на покращення навчання та виховання учнів.

Класний керівник П(ПТ)ЗО спільно з майстром виробничого навчання навчальної групи:

- систематично аналізує рівень навчальних досягнень та поведінку учнів, організовує навчальну допомогу;

- створює в навчальній групі необхідні умови для оволодіння професією, творчого відношення до праці, для засвоєння передових, прогресивних методів та прийомів роботи;
- проводить тематичні класні години, що спрямовані на виховання моральних цінностей, зацікавленості у питанні належності до обраної професії;
- забезпечує дотримання в навчальній групі встановленого порядку та дисципліни;
- проводить цілеспрямовану індивідуальну роботу з учнями групи;
- здійснює заходи щодо професійно-орієнтаційної роботи учнів шкіл;
- заохочує учнів до занять в гуртках художньої і технічної творчості, предметних гуртках та спортивних секціях;
- залучає учнів до участі в конкурсах професійної майстерності, олімпіадах з навчальних предметів.

Класний керівник має право на:

- відвідування уроків, занять із теоретичного та виробничого навчання, виробничої практики та позакласних заходів, семестрових, річних атестацій та заліків у закріпленому класі (групі), бути присутнім на заходах, що проводять для учнів (вихованців) навчальні, культурно-просвітні заклади, інші юридичні або фізичні особи;
- внесення пропозицій на розгляд адміністрації навчального закладу та педагогічної ради про моральне та матеріальне заохочення учнів (вихованців);
- ініціювання розгляду адміністрацією навчального закладу питань соціального захисту учнів (вихованців);
- внесення пропозицій на розгляд батьківських зборів класу (групи) щодо матеріального забезпечення організації та проведення позаурочних заходів у порядку, визначеному законодавством;
- відвідування учнів (вихованців) за місцем їх проживання або в гуртожитку професійно-технічного навчального закладу (за згодою батьків, опікунів, піклувальників), вивчення умов їх побуту та виховання, а також виходити з пропозиціями на педагогічних зборах щодо притягнення до відповідальності

батьків, які ведуть аморальний спосіб життя, грубо поведуться зі своїми дітьми, завдають їм моральної та фізичної шкоди;

- вибір форми підвищення педагогічної кваліфікації з проблем виховання;
- вияв соціально-педагогічної ініціативи, вибір форм, методів, засобів роботи з учнями (вихованцями);
- захист професійної честі, гідності відповідно до чинного законодавства;
- матеріальне заохочення за досягнення вагомих результатів у виконанні покладених на нього завдань.

Класний керівник зобов'язаний:

- вибирати адекватні засоби реалізації завдань навчання, виховання і розвитку учнів (вихованців);
- здійснювати педагогічний контроль за дотриманням учнями (вихованцями) статуту і Правил внутрішнього трудового розпорядку навчального закладу, інших документів, що регламентують організацію навчально-виховного процесу;
- інформувати про стан виховного процесу в класі та рівень успішності учнів (вихованців) педагогічну раду, адміністрацію навчального закладу, батьків;
- дотримуватись педагогічної етики, поважати гідність учня (вихованця), захищати його від будь-яких форм фізичного, психічного насильства; своєю діяльністю стверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі;
- пропагувати здоровий спосіб життя;
- постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру;
- вести документацію, пов'язану з виконанням повноважень класного керівника (класні журнали, особові справи, плани роботи тощо);
- регулярно готувати і проводити батьківські збори, збори учнівського активу класу (групи) (не менше 2 разів на семестр) та збори органів учнівського самоврядування.

Класний керівник складає план роботи з учнівським колективом у формі, визначеній адміністрацією навчального закладу.

Класний керівник підзвітний у своїй роботі директору навчального закладу, а у вирішенні питань організації навчально-виховного процесу безпосередньо підпорядкований заступнику директора з навчально-виховної роботи.

Класний керівник може бути заохочений (відзначений) за досягнення високих результатів у виховній роботі з учнями (вихованцями). Форми і види заохочення регулюються законодавством України.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ У П(ПТ)ЗО

В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави. Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті.

Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і неідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу.

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (*patria*) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно враховувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони уже ввійшли до освітнього і загально виховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, яке відкриває нові можливості для освітньої сфери.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації. Важливу роль у просвітницькій діяльності посідає відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України.

Серед них Київська Русь, Велике князівство Литовське, Військо Запорозьке, Гетьманщина, Українська Народна Республіка, Гетьманат Павла Скоропадського, Західноукраїнська Народна Республіка, Карпатська Україна та інші українські визвольні проекти. На особливу увагу заслуговує формування української політичної культури в часи Речі Посполитої та Австро-Угорщини, нове осмислення ролі Кримського Ханту як держави кримськотатарського народу, включно з тривалим воєнним протистоянням і плідною військовою та культурною співпрацею.

Особливого значення набуває ознайомлення з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного шляху, зокрема у ХХ-ХХІ століттях це ОУН, УПА, дисидентський рух, студентська Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності та ін.

Важливим завданням є розгляд порівняльно-історичних відомостей про переривання державності в інших європейських країнах, які сьогодні представлені потужними європейськими націями. Спеціального розгляду потребують історичні обставини, що призводять до переривання державницької традиції.

Разом із тим, національно-патріотичне виховання не повинно прищеплювати ідеї культурного імперіалізму, тобто способу споглядання світу лише очима власної культури. Ця Концепція виходить з ідеї об'єднання різних народів, національних та етнічних груп, які проживають на території України, довкола ідеї української державності, українського громадянства, що виступають загальними надбаннями, забезпечують їхній всебічний соціальний та культурний розвиток. Українська держава заперечує будь-які форми дискримінації, підтримуючи всі мови і культури, що зазнали такої дискримінації в часи колоніальної залежності України.

На жаль, до сьогодні українська освіта не мала переконливої і позитивної традиції, досвіду щодо виховання патріотизму в дітей та молоді, у попередні часи боялися взагалі терміну “національний”, а “патріотичне виховання” сприймали винятково в етнонародному або неорадянському вимірі.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);

участь у громадсько-політичному житті країни;

повага до прав людини;

верховенство права;

толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;

рівність всіх перед законом;

готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Відтак, враховуючи всі обставини, виникає гостра потреба у розробленні концепції, яка б визначала нову стратегію цілеспрямованого і ефективного процесу виховання суб'єкта громадянського суспільства, громадянина-патріота України.

Мета та завдання національно-патріотичного виховання дітей та молоді

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Складовою частиною патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у зростаючої особистості готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання учнівської молоді має проводитися комплексно, в єдності всіх його складників спільними зусиллями органів державного управління, а також освітніх закладів, сім'ї, громадських організацій та об'єднань, Збройних Сил України, інших силових структур.

Системна організація військово-патріотичного виховання молоді має бути спрямована на підготовку її до оволодіння військовими професіями,

формування психологічної та фізичної готовності до служби в Збройних Силах, задоволення потреби підростаючого покоління у постійному вдосконаленні своєї підготовки до захисту Вітчизни.

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;

виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;

підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя;

усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;

сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;

формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;

утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;

культивування кращих рис української ментальності - працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;

формування мовленнєвої культури;

спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

Принципи патріотичного виховання

Патріотичне виховання спирається на загальнопедагогічні принципи виховання, такі як дитиноцентризм, природовідповідність,

культуровідповідність, гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей. Водночас патріотичне виховання має власні принципи, що відображають його специфіку. Серед них:

принцип національної спрямованості, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливого ставлення до його культури; поваги до культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;

принцип самоактивності й саморегуляції забезпечує розвиток у вихованця суб'єктних характеристик; формує здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень; виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках;

принцип полікультурності передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, створення для цього необхідних передумов: формування в дітей та учнівської молоді відкритості, толерантного ставлення до відмінних ідей, цінностей, культури, мистецтва, вірувань інших народів; здатності диференціювати спільне і відмінне в різних культурах, спроможності сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської;

принцип соціальної відповідності обумовлює потребу узгодження змісту і методів патріотичного виховання з реальною соціальною ситуацією, в якій організовується виховний процес, і має на меті виховання в дітей і молоді готовності до захисту вітчизни та ефективного розв'язання життєвих проблем;

принцип історичної і соціальної пам'яті спрямований на збереження духовно-моральної і культурно-історичної спадщини українців та відтворює її у реконструйованих і осучаснених формах і методах діяльності;

принцип міжпоколінної наступності, який зберігає для нащадків зразки української культури, етнокультури народів, що живуть в Україні.

Шляхи реалізації патріотичного виховання дітей та молоді

Удосконалення нормативно-правової бази патріотичного виховання молоді:

- підготовка нормативно-правових документів з питань національно-патріотичного виховання молоді, внесення відповідних змін до законодавства;
- розроблення державних і громадських заходів з інформаційної безпеки, спрямованих на запобігання негативним наслідкам впливу інформаційної війни;
- розроблення порядку державного фінансування заходів, спрямованих і на національно-патріотичне виховання молодих людей;
- підготовка комплексної програми військово-патріотичного виховання та нормативно-методичного забезпечення її реалізації з метою виховання здорового підростаючого покоління, готового захищати національні інтереси та територіальну цілісність України;
- вироблення науково-теоретичних і методичних засад патріотичного виховання молоді: включення проблематики патріотичного виховання молоді до дослідницьких програм та планів наукових і навчальних закладів (через світову історію можна показати, як державність поновлювали інші народи, зокрема чехи та поляки; через зарубіжну літературу показати, як ці народи утверджували свою ідентичність; через дисципліни природничо-наукового циклу розкрити здобутки українців у науці і техніці, якими слід пишатися тощо, бо тільки цілісна і системна картина гарантуватиме досягнення мети Концепції);
- вивчення потреб молоді, зокрема шляхом проведення соціологічних досліджень;
- забезпечення активної участі сім'ї та родини в розвитку фізичного і морального здорової, патріотично налаштованої зростаючої особистості.

Діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання:

- проведення заходів спрямованих на реалізацію патріотичного виховання в закладах системи освіти, культури, спорту;
- підтримка та сприяння волонтерським проектам, іншої громадської діяльності та самоорганізації українських громадян, спрямованої на заохочення молоді до

благодійних соціальних, інтелектуальних та творчих ініціатив і проектів на благо України;

створення умов для популяризації кращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, героїчного минулого і сучасного українського народу, підтримки професійної й самодіяльної творчості;

активне залучення до патріотичного виховання дітей та молоді учасників бойових дій на Сході України, членів сімей Героїв Небесної Сотні, бійців АТО та їхніх сімей, діячів сучасної культури, мистецтва, науки, спорту, які виявляють активну громадянську і патріотичну позицію;

залучення молоді до участі у збереженні і підтримці єдності українського суспільства, у громадському русі задля громадянського миру і злагоди;

сприяння спортивній і фізичній підготовці, спрямованій на утвердження здорового способу життя молодих громадян з урахуванням принципів національно-патріотичного виховання;

налагодження співпраці з військовими формуваннями України як мотивація готовності до вибору військових професій;

сприяння роботі клубів за місцем проживання, центрів патріотичного виховання та інших громадських організацій, які здійснюють патріотичне виховання молоді;

активізація виховної роботи з дітьми та молоддю засобами всеукраїнської дитячої військово-патріотичної гри “Сокіл” (“Джура”);

удосконалення підготовки та перепідготовки кадрів, які займаються питаннями національного і патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти, культури, спорту.

Інформаційне забезпечення національно - патріотичного виховання дітей та молоді:

організація у теле-, радіопрограмах, Інтернет-ресурсах та в друкованій пресі постійно діючих рубрик, що популяризують українську історію, боротьбу українського народу за незалежність, мову та культуру, досвід роботи з національно-патріотичного виховання різних соціальних інституцій; підтримка україномовних молодіжних засобів масової інформації;

запобігання пропаганді в засобах масової інформації культу насильства, жорстокості і бездуховності, поширення порнографії та інших матеріалів, що суперечать загальнолюдським та національним духовним цінностям, заперечують суверенність Української держави;

виробництво кіно - і відеофільмів, підтримка видання науково-популярної, наукової, художньої літератури національно-патріотичного спрямування;

підготовка інформаційної та науково-популярної літератури для батьків з питань патріотичного виховання дітей та молоді у сім'ї; висвітлення в засобах масової інформації кращого досвіду родинного виховання;

здійснення заходів щодо розширення фактографічної бази історичних подій, публікація розсекречених архівних документів, видання історичної науково-популярної літератури, довідкових матеріалів про здобутки України за роки незалежності, книг патріотичної спрямованості.

Процес патріотичного виховання дітей і молоді повинен мати випереджувальний характер, відповідати віковим і сенситивним періодам розвитку дитини та особистісним характеристикам.

національно-патріотичного виховання молоді;

консолідація зусиль суспільних інституцій у справі виховання підростаючого покоління.

ТАБЛИЦЯ - χ^2 КРИТЕРІЮ

П-1	Достовірність	
	95%	99%
1	3,84	6,63
2	5,99	9,21
3	7,81	11,3
4	8,49	13,3